

Etninių grupių pilietinė mobilizacija Pietryčių Lietuvoje: baltarusių, lenkų ir rusų savanoriškos organizacijos

Monika Frėjutė-Rakauskienė

Straipsnyje, taikant sociologinę kokybinių tyrimų metodologiją, analizuojama Šalčininkų ir Švenčionių rajonuose veikiančių baltarusių, lenkų ir rusų savanoriškų organizacijų veikla mobilizuojant etnines grupes, kadangi šios organizacijos pripažįstamos kaip etninių grupių šiuose rajonuose pilietinės ir politinės mobilizacijos įrankis, kanalas. Organizacijų lyderiai suvokiami kaip individualūs etnines tapatybės veikėjai, darantys įtaką etnines grupės mobilizacijai, savanoriškų organizacijų veiklai ir iš dalies etninių grupių kolektyvinio etninio ir pilietinio identiteto turiniui, santykiui su valstybe, kurioje gyvena, ir ryšiams su kaimės valstybe. Miestai, kuriuose vyko tyrimas, driekiasi Lietuvos-Baltarusijos pasienyje, tad taip pat žvelgiama, kokį poveikį siena turi etninių grupių identiteto formavimuisi ir transformacijoms.

The article analyzes Belarusian, Polish, and Russian voluntary organizations in the Šalčininkai and Švenčionys districts (Lithuania) and the mobilization of ethnic groups, since these organizations are perceived as a channel for the civil and political mobilization of these ethnic groups. The leaders of such organizations are perceived as actors of individual ethnic identity who partly influence the mobilization of ethnic groups, the activities of voluntary organizations and content of collective ethnic and civic identities, and the relationship with the country of residence and with the country of origin. The cities where the research was performed are near the Lithuanian-Belarusian border. Therefore, the impact of the border on ethnic identity formation and transformation is also examined.

Dr. Monika Frėjutė-Rakauskienė, Lietuvos socialinių tyrimų centras, Etninių tyrimų institutas, Goštauto g. 9, LT-01108 Vilnius, el paštas: monika@csa.lt

Ivadas

Remiantis kokybiniais interviu duomenimis analizuojama, kaip etniškai įvairialypiame Pietryčių Lietuvos regione vyksta skirtingų etninių grupių (baltarusių, lenkų ir rusų) pilietinė savireorganizacija (mobilizacija). Pusiaus struktūruotų

interview su savanoriškų organizacijų lyderiais metu analizuojama, kaip skirtingų organizacijų lyderiai mato ir konstruoja organizacijos, bendruomenės tikslus ir įprasmina atliekamas veiklas; ar skiriasi įvairių tiriama grupių organizacijų lyderių, atstovų požiūris į vietos baltarusių, lenkų ir rusų etnines bendruomenes, jų mobilizavimo procesus, į Lietuvos valstybę ir jos vykdomą etninę politiką ir į savo kilmės valstybę, turimus ryšius ir sąsajas, jos vaidmenį remiant tėvynainius, jų organizacijas ir bendruomenes.

Įvairiose studijose pilietinės organizacijos vadinamos skirtingai: savanoriškomis, nevyriausybiniomis, visuomeninėmis, ne pelno siekiančiomis, tačiau šiame straipsnyje vartosime savanoriškų organizacijų sąvoką, vartojamą studijoje *Neatrasa galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis* (Žiliukaitė, Ramonaite, Nevinskaitė, Beresnevičiūtė, Vinogradaitė 2006), kuri apima platų spektrą organizacijų, tokių kaip visuomeninės organizacijos ir asociacijos, paramos ir labdaros fondai, taip pat politinės partijos ir organizacijos, religinės bendruomenės, kurios gali būti apibrėžtos tokiais bendrais bruožais, kaip „laisva valia įkurtos, remiasi savanoriška naryste, nepriklausomos nuo valdžios, ne pelno organizacijos“ (Žiliukaitė 2006: 21).

Straipsnyje remiamasi interviu su etninių grupių savanoriškų organizacijų lyderiais Eišiškės, Pabradyje, Šalčininkuose, Švenčionėliuose ir Švenčionyse duomenimis. Eišiškių ir Šalčininkų miestai priklauso Šalčininkų rajono savivaldybei, o Pabradyje, Švenčionėliai ir Švenčionys – Švenčionių rajono savivaldybei. Organizacijų buvo ieškoma remiantis tirtų savivaldybių¹ informacija apie šiuose rajonuose veikiančias organizacijas, taip pat Šalčininkų ir Švenčionių rajonų savivaldybės kultūros centrų² informaciją, kadangi kai kurios etninės (tautinių bendruomenių) organizacijos (meno kolektyvai) yra šių įstaigų padaliniai, kai kurios iš jų yra užsiregistravusios ir „Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centre“ kaip tautinių bendruomenių organizacijos, vykdančios savo veiklą tiriamuose rajonuose³. Informantai tyrimui buvo atrinkti diversifikuotai ne tik tikslingai apklausiant tam tikrų organizacijų, bendruomenių atstovus šiuose miestuose, bet ir „sniego gniužtės“ principu, prašant informantus parekomenduoti geriausiai matomų, aktyviai veikiančių organizacijų atstovų kontaktų. Interviu atlikti vykstant projektą „Etninės mažumos pietryčių Lietuvoje: etninio, pilietinio, regioninio ir lokalaus tapatumų raiška“. Projektas buvo įgyvendinamas

¹ Švenčionių rajono savivaldybė (žr. Švenčionis... 2016); Šalčininkų rajono savivaldybė (žr. Šalčininkai... 2016).

² Šalčininkų rajono savivaldybės kultūros centras (žr. Mėmika Frejūtė-Rakauskienė 2016); Švenčionių miesto kultūros centras (žr. Kultūros centro meno kolektyvai 2016a); Pabradyės miesto kultūros centras (žr. Kultūros centro meno kolektyvai 2016b).

³ Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro duomenų bazė, žr. tautinių bendruomenių organizacijos Šalčininkų ir Švenčionių rajonuose (NVO narės Šalčininkų... 2016; NVO narės Švenčionių... 2016).

Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų institute ir buvo finansuojamas mokslų tarybos (sutarties Nr. VAT – 50/2012). Šiame straipsnyje cituojant tirtąjį, tirtiškai sodriausi interviu su aktyviausiai savo veiklą vykdančiais baltarusių, lenkų ir rusų etninių organizacijų, bendruomenių, turinčių nevyriausybinių organizacijų (daugiausia asociacijų), taip pat religinių bendruomenių, lyderiais, tačiau straipsnyje remtasi bei apibendrinamai pagrįsti ir kit tyrimo metu atliktų interviu duomenimis, kontekstine informacija. Iš vis atlikti 39 pusiau struktūruoti interviu ne tik su įvairių baltarusių, lenkų, ir vėliau etninių grupių lyderiais amžiaus (esančių kartu ir politinių partijų lyderiais liaudies partijos (LLP) atstovais, bendruomenių lyderiais ir narais Lietuvos liaudies partijos (LLP) atstovais, sporto, kultūros) atstovais, pabradyje ir su kitų organizacijų (pavyzdžiui, skautų, sporto, kultūros) atstovais, pabradyje ir su kitų organizacijų (pavyzdžiui, skautų, sporto, kultūros) atstovais, tačiau eksperimentais (regioninių laikraščių redaktoriais, kai kurių savivaldybių ir švietimo, kultūros, sporto skyrių vadovais) Pietryčių Lietuvoje. Norint užtikrinti anonimumą ir atsižvelgiant į negausų (ypač baltarusių) pasitinktų organizacijų skaičių tirtuose miestuose, šiame straipsnyje neįvykdomi tikslūs etninių grupių savanoriškų organizacijų pavadinimai.

Kokybinio tyrimo metu buvo naudojamas klausimynas lietuvių ir rusų, suskirstytas į keletą klausimų grupių, liečiančių organizacijos vėlesnius tikslus, tikslus, siekius; pagrindinius finansavimo šaltinius lyviančių organizacijų apibūdinimą; tikslinę auditoriją, į kurią nuvyriausybinių organizacijų veikla; bendradarbiavimą su kitomis savanoriškomis organizacijomis; įvairius turimus ryšius Lietuvoje arba tiktai šalyje; kilmės valstybių (istorinių tėvynių) vaidmenį organizacijų veikloje; organizacijos lyderių patirtį (požiūrį į etniškumą, jo svarbą; apie etninę kilmės valstybę bei savo kilmės valstybę; tarpinčius santykius: isto regionu, valstybe bei savo kilmės valstybe; atsižvelgiant į minėtas pabradyje temas, duomenis sisteminant ir apibendrinant, siekiant išsiaiškinti informaciją priimtinėje aplinkoje (t. y. darbo vietoje, įstaigoje, įvairių organizacijose, kavinėse). Prieš kiekvieną interviu informantas buvo trumpai suaprašytas su projekto pavadinimu, vykdytojais ir finansiniu rėmėju, pagrįstais tikslais ir laukiamais rezultatais. Interviu, sutikus informantui, buvo įvykdoma tik tuo atveju, jei vyko lietuvių kalba. Interviu anonimizuoti. Nebuvo durtas su sunkumais, klūtimis dėl sutikimo dalyvauti tyrime, daugelis įvykdomų informacijų geranoriškai sutiko duoti interviu ir dalyvauti tyrime. Vėliau interviu trukmė – valanda ir daugiau. Lauko tyrimas atliktas 2013 m. balandžio mėnesiais.

Etninė gyventojų sudėtis tyrinėtuose miestuose

Analizuojant tyrimo duomenis, svarbu atsižvelgti į tai, kad skiriasi tyrinėty dviejų savivaldybių (Šalčininkų ir Švenčionių rajonų) etninė sudėtis, o kartu skiriasi ir savivaldybėms priklausančių miestų etninė sudėtis bei čia esančių įvairių tirtų organizacijų skaičius bei aktyvumas. Pavyzdžiui, Šalčininkų rajone ir čia tirtuose miestuose dominuoja lenkų etninė grupė. Taip pat Šalčininkų rajono savivaldybėje dominuoja lenkams atstovaujanti politinė partija LLRA ir yra gausu įvairių savanoriškų etninių grupių organizacijų, bendruomenių (daugiausia lenkų, taip pat pavienių baltarusių ir rusų), vykdančių įvairią veiklą. O Švenčionių rajone ir čia tirtuose miestuose (išskyrus Pabrade) lenkų etninė grupė nėra dominuojanti, kaip ir jai atstovaujanti politinė partija rajono savivaldybės taryboje. Savanoriškų lenkams atstovaujančių organizacijų arba bendruomenių Švenčionyse nėra, kitarp nei sentikų ir stačiatikių religinių bendruomenių, baltarusių ir rusų bendruomenių. Aktyvesnė lenkų organizacijų veikla Švenčionių rajone yra vykdoma Pabradaje.

Lentelė. Kai kurių Pietryčių Lietuvos miestų gyventojai pagal tautybę, 2011 (Miestų... 2016).

Miesto pavadinimas	Iš viso (tūkst.)	Lietuviai (tūkst.; proc.)	Rusai (tūkst.; proc.)	Lenkai (tūkst.; proc.)	Baltarusiai (tūkst.; proc.)
Eišiškės	3416	286 (8,4)	109 (3,2)	2844 (83,2)	56 (1,6)
Šalčininkai	6358	877 (13,8)	453 (7,1)	4538 (71,4)	265 (4,1)
Švenčionys	4963	2799 (56,4)	860 (17,3)	860 (17,3)	226 (4,5)
Pabrada	5994	1607 (26,8)	1106 (18,4)	2681 (44,7)	316 (5,3)
Švenčionėliai	5771	4039 (70)	495 (8,6)	844 (14,6)	224 (3,9)

Kalbant apie etninę gyventojų sudėtį miestuose, kuriuose atliktas tyrimas, Eisškėse, Pabradaje ir Šalčininkuose dominuoja lenkų etninė grupė, o lietuviai yra gyventojų mažuma, kituose dvejuose – Švenčionyse ir Švenčionėliuose – lietuviai sudaro gyventojų daugumą, lenkų ir rusų etninė grupė sudaro 17,3 proc. visų gyventojų Švenčionyse, o Švenčionėliuose lenkai sudaro 14,6 proc., rusai – 8,6 proc. visų gyventojų (žr. lentelę) (Miestų... 2016).

Teorija ir pagrindinės sąvokos

Pietryčių Lietuvos regione vykstantys permainingi istoriniai, politiniai ir kultūriniai procesai, turintys įtakos šio regiono gyventojų, skirtingų etninių grupių, santykiams, domina įvairių sričių mokslininkus – istorikus (pavyzdžiui, Stravinskienė 2010; 2011; 2012; Nikžentaitis 2011; Kamusella 2013; Sirutavi-

čius 2013), lingvistus (pavyzdžiui, Zinkevičius 1993; Gaučas 2004; Hoga Ramonienė, Grumadienė 2005; Hoga-Brun, Ramonienė 2005), sociologu litologus (pavyzdžiui, Merkys, Balkūnas, Balžekienė, Lapienienė, Paul Telesienė 2006; Balžekienė, Lapienienė, Merkys, Telesienė 2008; Frejūtė-Rakauskienė, Šliavaitė 2012; Frejūtė-Rakauskienė 2015a; Frejūtė-Rakauskienė Марулянис, Фрејуте-Ракаўскене, Шлявйтэ 2013; Korzeniewska 2012 nas, Jakubauskas, Gaižauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014), socialinius tytus (pavyzdžiui, Ubarevičienė, Burneika, van Ham 2015), etnologus (pavy Kalnius 1998), antropologus (pavyzdžiui, Daukšas 2008; Daukšas 2012; E 2014a). Dažniausiai tyrimo temos susijusios su skirtingų etninių grupių (d siai lenkų) šio regiono gyventojų identiteto (pasienio, etninis, lokalus, religiniis, nacionalinis) klausimais ir istorinių, politinių ir kultūrinių (polar rusifikacija) procesų įtaka šiems identitetams.

Tačiau tyrimų, skirtų pilietinių organizacijų vaidmeniui mobilizuojant nes mažumas ir konstruojant jų kolektyvinį identitetą Pietryčių Lietuvo daug, kadangi dažniausiai tyrinėjama lenkų etninės grupės politinio daly patirtis (politinių institucijų vertinimas, dalyvavimas rinkimuose etc.), džiui, yra studija apie Lietuvos lenkų etninės grupės tautinį ir politinį id (Kazėnas, Jakubauskas, Gaižauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014: 154), i straipsnis apie Vilniaus rajono gyventojų rinkėjų elgesį ir balsavimo yp. (Ubarevičienė, Burneika, van Ham 2015: 235).

Aptariamame tyrime taikytas konstruktyvistinis požiūris į etnišk identiteto „igijimo“ procesus (Brubaker, Cooper 2000), kadangi analizu ne pačios etninės grupės, bet jų „su(si)kūrimo“ mechanizmai bei grupių (Brubaker, Loveman, Stamatov 2004: 45). Identitetas šiame straipsnyje su mas kaip kintantis ir konstruojamas (žr. plačiau Frejūtė-Rakauskienė, Ma vičius, Šliavaitė, Šutinienė 2013), remiantis Barthu (Barth 1969) ir Sanders ders 2002) bei kitais identiteto tyrinėtojais, pripažįstanciais konstruktyv paradigma, teigiančią identiteto kontekstualizavimo ir identiteto konst analizės svarbą ir keliančią klausimus, kaip ir kokiais būdais šalies politi rios institucijos ir socialiniai institutai, politinių interesų grupės formuoj tyvinį identitetą arba identitetą individualiame lygmenyje (Wimmer 200 2008; Ore 2011 etc.). Straipsnyje daugiausia dėmesio skiriama etninių m savanoriškų organizacijų lyderių vaidmeniui mobilizuojanti etninę bend nę, kuriant etnines savanoriškas organizacijas ir vykdant įvairias veiklas, sutelkia bendruomenę ir brėžia ribas tarp įvairių etninių bendruomenių deriai mokslininkų, analizuojančių etninius identitetus ir jų konstravimą jami įvairiai. Pavyzdžiui, Yuval-Davis vartoja dvi sąvokas kalbėdama aį riu socialinių identitetų (rasinio, etninio, lyties etc.) konstravimą: prikla (angl. – *belonging*) ir priklausymo politika (angl. – *politics of belonging*), si

su emociniu prisirišimu ir specifiniais politiniais projektais, siekiančiais konstruoti priklausymą tam tikrais būdais, tam tikruose kolektyvuose arba bendruomenėse (Yuval-Davis 2006: 197). Pasak mokslininkės, priklausymo politika yra paskatinta politinių veikėjų, kurie kovoja arba siekia populiarinti specifinius projektus konstruojant bendruomenę ir jos ribas, kartu naudoja ir ideologijas bei projektus, kuriais siekia populiarinti savo pačių galios pozicijas tiek bendruomenės viduje, tiek išorėje (Yuval-Davis 2006: 205). Kitas mokslininkas, Brubakeris, savo studijoje *Ethnicity without groups* kalba apie etnopolitinius verslininkus (angl. – *ethnic entrepreneurs*) ir etninius aktyvistus (angl. – *ethnic activists*), kurie mobilizuoja etnines grupes bendrai veiklai (Brubaker 2006), tačiau šis terminas siejamas daugiau su etninės ekonomikos sąvoka (Pecoud 2010).

Etninės pilietinės, savanoriškos organizacijos sukurtos daugiausia bendro identiteto, taip pat interesų ir bendrų vertybių pagrindu. Tokios pilietinės asociacijos kuriamos laikantis etniškumo ribų, tad kolektyvine šių grupių atmintis sukurama įtvirtinant socialinį pasitikėjimą tarp grupės narių (Fennema, Tillie 2001: 35). Manoma, kad ne pelno (angl. – *nonprofit*) siekiančios organizacijos turėtų būti apolitiškos arba nedalyvauti politikoje, tačiau, kaip teigiama, tokių organizacijų misija savaime yra politinio pobūdžio, o be jos nėra molyvacijos bei struktūros, padedančios plėtoti bendruomenę (Chung 2005: 912).

Konstruojant etninį identitetą, svarbiausias veiksnys (kartu su kalba, religija, kultūra ir istorija) yra grupės narių etninė kilmė, kuri ir tampa dalyvavimo ir identifikavimosi su tam tikra grupe pagrindu (Zimmer 2003: 174–175), todėl jis vadinamas „atskirančiu“ (angl. – *exclusive*) (Ignatieff 1993 cit. iš Hansen, Hesli 2009: 2). O konstruojant pilietinį identitetą, kad ir kokia būtų grupės narių etninė kilmė, svarbiausias saistantis veiksnys yra valstybė ir tapatinimasis su valstybe, kurioje gyvenama (Zimmer 2003: 174–175), todėl jis apibūdinamas kaip „įtraukiantis“ (angl. – *inclusive*) (Ignatieff 1993 cit. iš Hansen, Hesli 2009: 2). Rašant apie etninių grupių identitetus Pietryčių Lietuvoje, lokalus identitetas iš dalies papildoma etninį ir pilietinį identitetus (pavyzdžiui, Hansen, Hesli 2009: 3; Shulman 2002), nes ankstesnio tyrimo (*ENR/East*) duomenys (žr. daugiau Matulionis ir kt. 2011; Frejute-Rakauskienė, Šliavaitė 2012; Maryanovic, Френотел-Пакацкере, Шлянаитре 2013; taip pat Daukšas 2008) atskleidė, kad Lietuvos lenkai stipriai tapatinasi su lokalia vieta (pavyzdžiui, miestu, gatve, gyvenamuoju namu) arba regionu (Vilniaus rajonas, kuris lenkų informantų vadinamas *Vilnia*), Svarbu atsižvelgti ir į tai, kad Pietryčių Lietuvos regionas ir tirti miestai driekiasi išilgai Lietuvos-Baltarusijos valstybinės sienos, o pasienio regionai ir siena, manoma, turi įtakos individualiam bei kolektyviam ten gyvenančių etninių grupių etniniam, pilietiniam ir pasienio (Wilson, Hastings 2000) identitetų konstravimui (pavyzdžiui, Ōrkeny, Székelyi 2015; Nikiforova 2010; Sadowski 2008; Daukšas 2012; Daukšas 2014a; Čiubrinskas, Daukšas, Kuznecovienė, Labanauskas, Taljūnaitė 2014). Pavyzdžiui, kalbama apie ribines zonas (taip pat ir regi-

onus, besidriekiančius greta sienos, skiriančios dvi valstybes), kuriose „homogenizacijos procesas (siekiantis sutelkti visus valstybės teritorijoje nančius piliečius) nebūtinai vienodai vyksta valstybės centre ir jos pakraštyje“ (Daukšas 2014b: 25). Kaip etninis ir pilietinis identitetas yra konstruojami Pietryčių Lietuvos regione (*ribinėse zonos*) ir kaip valstybių (Lenkijos, Lietuvos) politika, vykdoma etninių grupių atžvilgiu, istorinė valstybės teritorijoje kaita lemia įvairių kartų etninės ir pilietinės tapatybės konstravimą, tyrė i pologas Darius Daukšas (Daukšas 2012; Daukšas 2014a).

Baltarusių, lenkų ir rusų savanoriškų organizacijų pobūdis, veik bendruomenių mobilizacijos procesai

Tirtuose miestuose apklaustas įvairios etninių grupių savanoriškos organizacijos: tirtų savivaldybių ir miestų kultūros centrų meno kolektyvai (folkloro estradiniai ansambliai, šokių kolektyvai), asociacijos, mokyklose įkurtos zacijos (vaikų šokių ir dainų kolektyvai, liaudies kultūros būreliai) etc. Pritaikius tirtuose miestuose lenkų savanoriškų organizacijų, palyginti su etninėmis grupėmis, atrasta daugiausia. Tokių lenkų organizacijų daugiausia ir jų atstovų apklausta Šalčininkuose, Eišiškėse, nė vienos nebuvo Švenčionyse bei pavienės rastos Švenčionėliuose ir Pabradėje. Eišiškėse ir Švenčionyse veikia Lenkų sąjungos⁴ skyriai. Lenkų organizacijos glaudžiai susijusios su tirta partija LLRA ne tik aktyvaus bendradarbiavimo tarp politinės partijos savanoriškų lenkų organizacijų ryšiais, bet ir neretai apklaustųjų savanoriškų atstovai bei vadovai yra ir šios partijos nariai. Tirtimuose mieste taip pat buvo apklausti tiek Šalčininkų, tiek Švenčionių rajone esančių p baltarusių ir rusų organizacijų bei religinių bendruomenių atstovai.

Buvo apklausiami skirtingo amžiaus organizacijų lyderiai ir atstovai vyrai, tiek ir moterys, kuriuos sąlygiškai priskyreme jaunajai (17–30 m.), (31–50 m.) ir vyresniajai kartai (50 m. ir vyresni) amžiaus grupei.

Visiems apklaustiems lenkų organizacijų lyderiams svarbi jų etninė etniškumas, nors kai kurių šeimos yra mišrios. Pavyzdžiui, Šalčininkų lenkų organizacijos vidurio amžiaus lyderė teigia, kad lenkiškumas yra į ją išmokė jos tėvai, o ji bando tai išugdyti ir savo vaikams, nors jos sūnis yra lietuvis. Jai svarbu ne tik išlaikyti lenkiškas tradicijas, paveldėtą protėvių lenkų, ir išmokyti jų savo vaikus, taip pat kalbėti lenkų kalba vaikais ir sutuoktiniui. Ji nesupranta tų lenkų, kurie leidžia vaikus į liet mokyklas, dažnai nesuprasdami, ką kalba mokytojai per tėvų susirinkimų terviu Nr. 8, vyko rusų kalba). Kita vertus, nors ji yra lenkė, ji gerbia liet tradicijas, švenčia valstybines šventes, kelia Lietuvos vėliavą dėl to, kad

⁴ Lietuvos lenkų sąjunga (*Związek Polaków w Litwie*) (žr. Zwiagok... 2016)

Lietuvos valstybėje (ten pat). Kita jauno amžiaus lenkų jaunimo organizacijos lyderė Šalčininkų rajone sakosi, jog jai svarbi tiek jos etninė kilmė, tiek gyvenimas šioje vietovėje, tiek ir tai, kad ji – Lietuvos pilietė:

«...> aš pati esu iš lenkų šeimos, turinčios gilią tradiciją, kurios siekia 600 metų, kur buvo bajorų ir kurios tikrai turi savo... bet aš save identifikuoju kaip lietuvę. Taip, mano šaknys yra lenkų, taip, mano gimtinė gyvena Lenkijoje, bet aš esu lietuvė <...> (interviu Nr. 38, vyko lietuvių kalba).

Kitas, vyresnis informantas Švenčionių rajone pabrėžia lokalumo svarbą savo tapatumui, teigdamas, kad yra vietinis lenkas „tuteišas“: „Lenkas „tuteišas“. Vietinis. Na taip, va, matote, sunku pasakyti, kokios tautybės aš esu. Na, aš esu vietinis“ (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Baltarusių organizacijų lyderiams taip pat svarbi jų tautybė, nors šito viešai, kitaip nei lenkai, nedeklaruoja:

«...> Ne, aš baltarusė, aš baltarusė, aš apie tai visur aktyviai skelbiu, jeigu domisi šiuo klausimu. Ir aš visada didžiuojuosi, kad aš gimiau Baltarusijoje, nes yra dėl ko didžiuotis. Yra kuo. Nežürint j nieką. Aš savo tautybę oriai atstovauju. Ji man Dievo duota, krauju duota ir... taip, mes baltarusiai, nepolitiškai, tiesa. Mes baltarusiai. <...> (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba).

Baltarusių lyderiai pabrėžia gyvenamosios vietos, su kuria saisto ir šeima bei vaikai, svarbą. Apklaustieji savanoriškų baltarusių organizacijų lyderiai moka baltarusiškai, tačiau dėl situotinio ir įgyto išsilavinimo rusų kalba šia kalba ir kalba namuose, tačiau jų vaikai jau labiau vartoja lietuvių kalbą. Akcentuojama ir integracijos į Lietuvos visuomenę svarbą:

«...> Nori nemoti, jeigu tu gyveni šioje respublikoje, tu privalai įsilieti į tai, kuo gyvena respublika. Tam kad įsilieti į Lietuvos Respubliką reikia, kad tu būtum panašus į lietuvį. Va tada bus viskas normaliai. <...> (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

Daugelis apklaustųjų rusų organizacijų lyderių taip pat kilę iš mišrių šeimų, jų požiūris į etniškumą yra įvairus. Pavyzdžiui, stačiatikių bendruomenės Švenčionių rajone vidurio amžiaus atstovai labai svarbi vieta, kur gyvena, nes su šia vieta jį saisto stačiatikių cerkvė ir bendruomenė, kurios reikalais ji rūpinasi, nes, nors ji ir kilusi iš mišrios rusų ir lenkų šeimos, ji priėmė mamos išpažįstamą stačiatikių tikėjimą (interviu Nr. 21, vyko lietuvių kalba). Sentikių bendruomenės vyresnio amžiaus atstovas sakosi, kad nors jis rusų tautybės, jis pakankamai integrovosi į šį kraštą: „Lietuva manyje integrovosi, aš į Lietuvą integrovauisi.“ Informantas stebisi, kad kai kurie žmonės šitiek metų gyvendami Lietuvoje neišmoka lietuviškai, ir teigia, kad Lietuva yra jo gimtinė ir jis labai prisirišęs prie vietos, krašto, kuriame gimė ir gyvena:

«...> Man tai viskas aišku. Tai Lietuva. Čia gimiau... <...> valstybė yra ltuva, o čia yra gimtinė, gimtas lizdas. Tai tas vienkiemis dar yra... Kol aš bū gyvas, tol man ta vieta bus labai brangi ir svarbi. Ir tas pats yra mano vaikam jeigu tik yra galimybė, tai tik į kaimą... tik į kaimą <...> (interviu Nr. 24, v lietuvių kalba).

Rusų organizacijos Švenčionių rajone vyresnio amžiaus atstovas sė nesigėdija savo tautybės ir nėra tas žmogus, kuris jos išsižada, kadangi kumas ir buvimas rusu – jam labai svarbu (interviu Nr. 39, vyko rusų Informantas sakosi, daug kartų savęs klausė, kodėl jis pasiliko Lietu manymu, jį Lietuvoje sulaiko gyvenamoji vieta ir būstas, nes daugelis j gy jau mirę, o jaunesnės kartos žmonių jis nebe pažįsta. Jis jaučiasi gan šas ir svetimas tarp lietuvių, nenori akcentuoti savo tautybės ir negali l pakviesti paminėti gegužės 9-osios, kuri jam yra labai svarbi šventė (i Nr. 39, vyko rusų kalba). Kita vidurio amžiaus informantė, jaunimo zacijos atstovė, kilusi iš mišrios rusų ir baltarusio šeimos, o ištekėjusi a Šalčininkų rajoną ir niekur nebe norinti iš čia važiuoti, be to, nori toliau pradėtą projektinę veiklą jaunimo organizacijoje. Ji pabrėžė, jog jai ni svarbus etninis identitetas, kiek tai, kad yra žmogus (interviu Nr. 37, v tuvių kalba). Vyresnio amžiaus rusei, kuri save kartu su savo vyru vadi derniais sentikiams, jos etniniam identitetui svarbus tiek kilmės (geneal aspektas, siejamas su tam tikra teritorija, tiek labai svarbi ir rusų kaip kalba, kurią siejo su etniškumo išlaikymu ir perdavimu savo vaikams (i Nr. 5, vyko rusų kalba).

Tiek baltarusių, tiek ir rusų savanoriškų organizacijų lyderiai lenki ruomenę apibūdina kaip dominuojančią tiek politiškai, tiek kultūriškai, teigia, kad Švenčionių rajone ji nėra tokia aktyvi kaip Šalčininkų rajone (i Pabrady). Lenkų bendruomenės ir jų savanoriškų organizacijų aktyvumo dine priežastimi įvardijamas Lenkijos skiriamas finansavimas LLRA ir šic jos bendradarbiavimas su lenkų bendruomene ir įvairiomis jų organizaci

Tiek baltarusių, tiek ir rusų savanoriškų organizacijų lyderiai paži lenkai šiame regione labai pabrėžia savo etniškumą, pasigendama p identiteto apraiškų (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba; interviu Nr. 21, v tuvių kalba; interviu Nr. 39, vyko rusų kalba; interviu Nr. 37, vyko lietu ba). Viena informantė, dalyvaujanti vienos politinės partijos, atstovaujar etninėms mažumų grupėms, veikloje, neigiamai vertina partijas, susik etniniu pagrindu, o ypač LLRA, kuri, jos manymu, kelia vien tik klausin sijusius su dvikalbiais gatvių užrašais, o šių klausimų eskalavimą ji taps chaoso valstybėje kėlimu (interviu Nr. 21, vyko lietuvių kalba).

Baltarusių ir rusų organizacijos

Baltarusių bendruomenė tiek Šalčininkų, tiek Švenčionių rajone susikūrė atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Susikurti organizacijas paskatino, pasak jų lyderių, iškilusi siena tarp Lietuvos ir Baltarusijos, todėl ir viena pagrindinių ūkinį bendruomenių arba jų lyderių verslo veiklų yra vizų į Baltarusiją išdavimas norintiems aplankyti atskirtus savo gimtinačius, kurie „pasiliko už sienos“ arba aplankyti savo gimtinę⁸. Deklaruojamas apklausti baltarusių bendruomenių tikslas – puoselėti baltarusių kultūrą, kalbą, identitetą, taip pat užmegzti kultūrinius ryšius su kaimyniniais Baltarusijos rajonais (pavyzdžiui, Varanavo, Ivjevo) ir miestais savivaldybės lygmeniu, tačiau Švenčionių rajono baltarusių bendruomenės lyderės požiūriu, nors sutartys pasirašytos, bandymai užmegzti kontaktus ir bendradarbiauti yra nesėkmingi dėl Švenčionių rajono baltarusių bendruomenės prastos finansinės situacijos, kadangi sunku organizuoti išvyką dėl pabrangusio transporto ir vizų išlaidų (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba). Švenčionių rajone esančios organizacijos tikslas iš pradžių buvęs apginti baltarusių teises, padėti jiems integruotis į Lietuvos visuomenę, spręsti įvairius Švenčionių rajone baltarusiams iškilusius klausimus (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba). Lyderiai teigia, kad bendradarbiauja ir su kitomis etninėmis bendruomenėmis (Visagine, Vilniuje), kviečia jas į savo renginius, taip pat bendradarbiauja ir su baltarusių P. Skorinos mokykla Vilniuje.

Baltarusių organizacijos užsiima kultūrine veikla: organizuoja ir aktyviai dalyvauja įvairiuose kultūrinuose renginiuose Baltarusijoje, sutinka delegacijas, atvykstančias iš Baltarusijos (pavyzdžiui, Gardino, Slanimo). Šalčininkų rajono baltarusiai turi ir savo ansamblį, kuriame dainuojama baltarusių kalba ir kuris koncertuoja įvairiuose kultūros namuose (pavyzdžiui, Dieveniškėse, Jaštūnuose), taip pat Klaipėdoje, Visagine, Vilniuje (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba). Kita vertus, pripažįstama, kad daugelis organizuojamų renginių yra daugiau uždari nei vieši (Baltarusijos poetu, rašytojų jubiliejai, religinės šventės, Naujųjų metų sutikimas, bendruomenės narių gimtadieniai). Didesni renginiai dažniausiai susiję su visos Lietuvos baltarusių sąjungos nariais (konferencijos, suvažiavimai). Baltarusiai Lietuvoje organizuoja ir švenčia du pagrindinius renginius – tai baltarusių daimos šventę ir Jonines (*Ivana Kupala*) (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba). Abejuose tirtuose rajonuose gyvena nemažai baltarusių, tačiau manoma, kad Šalčininkų rajone šiuo metu iš dalies dėl migracijos bei asimiliacijos bendruomenė sumažėjo per pusę:

⁸ Baltarusių bendruomenių lyderiai teigė neturintys jokio finansavimo (išskyrus dalį pajamų Šalčininkų rajone, gaunamų iš ūkinės veiklos – vizų į Baltarusiją parengimo ir tai, kad savivaldybė jiems yra išskyrusi patalpas) (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

<...> Daugumas pereina į pusę, sakykim, lietuvių pusę <...> Daugiau lietuvių, skaitosi. <...> dabar daugiau jaunimo mokosi daugiau lietuvių kalbą. Pagrindė mūsų baltarusių vaikai <...> pereina į lietuvių mokyklą. Ne lenki lietuvių <...> (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

Net ir sumanymas įkurti baltarusių sėkmdieninę mokyklą Švenčionių ne nesulaukė palaikymo ir susidomėjimo bendruomenėje (interviu Nr. 20, rusų kalba).

Kalbant apie baltarusių Švenčionių rajone identitetą, pabrėžiama, kad kurie baltarusiai jau laiko save lietuviais arba tapatinasi su lenkais, todėl ir žėjo aktyviai organizacijos (bendruomenės) veikloje dalyvaujančių baltarusių <...> na kai kurie jau ir lietuviais save laiko. Prašau, tai jau (juokiasi) nie nepadarysi, kiti laikai atėjo <...>. Apskritai pas mus aktyvių narių apie 80 žmonių. O ne aktyvių, kurie gimė Baltarusijoje, bet laiko save lenkais, yra kažk 450 žmonių čia, Lietuvoje, Švenčionių rajone. Ir tie, kurie kilę iš Baltarusijos jų palikuonys <...> (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba).

Minimas Lietuvos baltarusių organizacijų susiskaldymas:

<...> Žinote, yra keletas tų organizacijų tipų. Taip... vienos organizacijos, reiš kurios prieš ten visų valdžią Baltarusijos Respublikoje. <...> mes nesikišame politinai, nesikišame į jų reikalus <...>. Štai mūsų toks reikalas – palankyti baltarusių kultūrą tam tikrame lygyje (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

Organizacijų lyderiai teigia, kad baltarusiai moka ir kalba baltarusių o ypač tie, kurie yra gimę Baltarusijoje, arba vaikai, kurie mokosi mokyklėtarusių kalba ir baigę Baltarusijos universitetus:

<...> Jie (gimę Baltarusijoje. – *Auf. pastaba*) puikiai kalba baltarusių kalba bet jie truputį gėdijasi ją parodyti visuomenėje. Todėl, kad lenkai tikrai daugiau taip aktyviai reiškia savo kalbą viešai. Mes... uždaroje sferoje mes ir tai baltarusių kalba bendraujame. Bet tikriausiai visgi mūsų nepriklausomybei metai nepraėjo veltui. <...> Na, o taip, va, kažkur butyje vartojame baltarusių kalbą. Ir žinoma, jeigu žmogus išeina, baltarusis kažkur tai išeina, jis da bendrauja lietuvių kalba <...> (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

Baltarusiams, kaip ir rusams, jų identitetui ir istorinei atminčiai labai Antrojo pasaulinio karo pabaiga, pergalė prieš fašizmą ir dalyvavimas 9-osios renginiuose. Tą dieną atvažiuoja atstovų ir iš Baltarusijos ambapada gėlių, pabendrauja su likusiais karo veteranais (interviu Nr. 20, rusų kalba). Manoma, kad ši svarba perduodama iš kartos į kartą, nes ršeimoje yra protėvių, žuvusių fronte, ir jų pasakojamos istorijos (istorinėtis) apie Antrąjį pasaulinį karą perduodamos jaunimui, kuris kartu da minėjimuose:

...tas fašizmas, turbūt išliko tokiu negatyviu sąvokimu, persidavusiu krauju, kadangi mano seneliai, senelės beveik visi karo metu žuvo. <...> Mhm. Aš prisimenu vaikystę, kaip prisimindavo mano tėvai apie karą, aš visa tai prisimenu <...> (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba).

Taip pat vienas iš šios datos svarbumo priežasčių, manoma, yra ir sovietinė švietimo sistema, kai žmonės buvo ugdomi pasakojimais apie fašizmą ir jo žalą žmonijai, nors vėliau ir išaiškėjo, kad stalinizmas buvo ne ką švelnesnis politinis režimas (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba).

Tiek Šalčininkų, tiek Švenčionių baltarusių bendruomenės lyderiai pripažįsta, kad siena turi įtakos jų santykiams su jų istorine tėvyne. Sunku prisitaikyti prie įvairių apribojimų (pavyzdžiui, apribojimas, susijęs su prekybos degalais prevencija, kai siena kirsti gali tik kas 8 dienas), ypač kai turi lankyti pasiligojusius tėvus. Teigiama, kad siena atsirado ne tik tarp valstybių, bet ir žmonių samoneje, nes mažiau lankantis Baltarusijoje, gimtinė pradėta užmiršti, o ši užmarštis turi įtakos baltarusių vaikų tėvų mokyklos ne gimtąja, o lietuvių kalba pasirinkimui:

<...> Mes jau mažiau galvojame apie savo Baltarusiją, mes pradėjome ją užmiršti. Aš galvoju, kad ir čia išėjimo priežastis... j lietuviškas... (mokyklas... Aut. įsistūba) mūsų vaikų. Taip pat priežastis, nepasiekiamumas to, tos buvusios mūsų gimtinės <...> (interviu Nr. 20, vyko rusų kalba).

Šalčininkų rajono baltarusių bendruomenės atstovas pripažįsta, kad siena iš dalies turi įtakos ir finansinėms žmonių pajamoms, kadangi neretai, ypač jauni žmonės, prisiduria sau važiuodami į Baltarusiją, pildami pigesnę kurą, pirkdami buitines prekes, alkoholinius gėrimus: „Taip, žmonės, taip sakant, tuo truputį ir gelbstisi. Tai tas yra. To nepaslepsti, tai tik iš vienos pusės. Tai iš abiejų pusių eina“ (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

Švenčionių rajono bendruomenės lyderė teigė, kad valstybes skirianti siena tapo ir jų šeimos finansiniu šaltiniu, kadangi turi įmonę, kuri parengia vizas norintiems vykti į Baltarusiją. Kalbėdami apie bendruomenių ryšius su Baltarusija, abu atstovai teigė, kad jie palaikomi bendradarbiaujant su Baltarusijos ambasada. Tačiau Šalčininkų rajono bendruomenės lyderio teigimu, ryšiai (iš dalies susiję su finansine organizacijų parama) su Baltarusijos ambasada pasunkėjo dėl pastarųjų įvykių – dėl Lietuvos baltarusių bendruomenės lyderio mirties Vilniuje⁴, o dabartinė baltarusių bendruomenės problema įvardijama tai, kad nėra stipraus lyderio: „Esame neaiškioje situacijoje. <...> Pirmiausia ten nėra lyderio, aukštai, va. <...> tada likusieji eis paskui tave“ (interviu Nr. 6, vyko rusų kalba).

⁴ Apie baltarusių bendruomenės lyderio Vilniuje mirtį plačiau skaityti, pvz.: Trimakas 2013; Aleksandravičius 2013.

Kalbėdami apie ryšius su Baltarusijos ambasada, abu informantai teigė daugiau ryšius palaiko su konsulatu, kadangi parūpina vizas norintiems žiuoti iš Lietuvos į Baltarusiją. Konsulatas kartais bendruomenei parengė kamas grupines vizas vykstantiems į sporto ir kultūrinius renginius į Balt Teigiama, kad Baltarusijos ambasada pasirūpina transportu arba nakvyn organizuojama kokia nors ekskursija į Baltarusiją.

Rusų bendruomenių arba organizacijų (taip pat ir religinių), kaip ir lietuvių, palyginti su lenkų savanoriškoms organizacijoms, Šalčininkų ir Šalčininkų rajonuose nėra daug. Rusų organizacijų lyderiai apklausti kiekviera tiriamą rajoną, tačiau Šalčininkų rajone religinių rusų organizacijų nėra. Svarbiausias pasaulietinių rusų savanoriškų organizacijų deklaruojamas – rūpintis Antrojo pasaulinio karo veteranais, palengvinti jiems buitį, iškilusius socialinius klausimus, minėti Antrojo pasaulinio karo pabaigą 9 dieną ir palaikyti dar išlikusias klases rusų kalba ir jų mokinius mok taip pat supažindinti vaikus su rusų kultūra, sentikų ir stačiatikių religijomis⁷ (interviu Nr. 5, vyko rusų kalba; interviu Nr. 7, vyko rusų kalba; interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Šalčininkų rajone apklausta karo veteranų organizacija (ši respublikos organizacija keletus metus yra tarptautinės karo veteranų organizacijos sukurta iš organizacijų, esančių buvusiose sovietinėse respublikose, vi padalinių), kurios tikslas – rūpintis karo veteranų gyvenimu, jų buitį lengvinimu, įvairių socialinių klausimų sprendimu ir šių senų žmonių laisvą organizavimu. Kuriamas ir muziejus, kuriame bus išsaugota si archyvinė medžiaga apie Antrajame pasauliniame kare žuvusius Šalčininkų rajono gyventojus. Muziejus skirtas jaunimui, kuris jau, manoma, ne šios istorijos:

<...> O Hitleris... reikėjo ir čia „išvalyti“ rajoną. Jūs žinote, kiek žuvo karo gyventojų? Apie šėsi tūkstančiai sunaikinta mūsų rajone taikių gyventojų. Išišikių mieste, antras miestas pas mus – pas mus du miestai, sunaikinti trys tūkstančiai keturi šimtai keturiasdešimt šeši žmonės keturiasdešimt penki metų rugsėjo 25–26... Tai birželis, liepa, rugpjūtis... per tris mėnesius jau į dejuo naikinti tokią masę. O Dieveniškėse – praktiškai <...> tūkstantis žmonių. Jasiūnai – penki šimtai septyniasdešimt penki. Aš vadinu skaičius, jie jau tūkstantai, perdirbti... Turgeliai – keturi šimtai. Na ir va taip, va... tėti galima (interviu Nr. 7, vyko rusų kalba).

⁷ Rusų organizacijų pagrindinis finansavimo šaltinis – 2 proc. narių pajamų mokėjimas bendruomenės, mūnima, teško ir kitų reminių (savivaldybė, politikai, bendruomeniniai), prisiduriama ir iš dkinės veiklos (prekybos žvakėmis, kalendoriais) (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Kitos švenčių rajone įkurtos rusų savanoriškos organizacijos pirminis tikslas taip pat buvo pagerbti karus, karo veteranus, žuvusius Antrojo pasaulinio karo metu bei organizuoti gegužės 9 dienos minėjimus.

<...> Viskas prasidėjo, kai bendruomenės pradėjo steigtis tiesiog kaip gyvai – lenkų tai pirmoje eilėje <...> Na ir pasirodė, kad patys rusai paskutiniai. Va ta niša. O man, kaip... na kaip visuomeniniam veikėjui. <...> Na ir ėmiau organizuoti <...>. Na ir pirmiausia mūsų labai daug karo veteranų, va, labai buvo daug. Čia per dešimtis metų jie jau... <...> Del to, kad šventimas gegužės 9 d. <...> niekas nėra, gėlių nėra, na neorganizuoti (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Rusų organizacijos lyderis Švenčionių rajone sako, kad įkūrė rusų bendruomenę dėl to, kad atgavus Lietuvos nepriklausomybę kūrėsi labai daug įvairių tautinių bendruomenių organizacijų, kurios kreipdavosi į savo kilmės valstybės ambasada gauti finansavimą bendruomenės reikmėms. Jis teigia, kad ir jie norėjo būti pastebėti Rusijos ambasados, nes, informanto teigimu, tie, kurie nepalaiko nei lenkų, nei lietuvių, jaučia tam tikrą spaudimą Švenčionių rajone. Jis šį teiginį iliustruoja tuo, kad ieškant pamainos rusų bendruomenės organizacijos lyderiui, žmonės atsisako jais tapti, kadangi bijo tam tikrų pasekmių, pirmiausia darbe (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba). Informantas sako, kad šioje rusų organizacijoje dažniausiai aktyviai veikia mokytojai, tačiau dėl mokyklų rusų kalba mažini mo arba, tiksliau sakant, sujungimo su mokyklomis, kur ugdymas vyksta lenkų kalba, Švenčionių rajone rusų bendruomenės veikla aprimo. Teigiama, kad šios organizacijos veikla persikėlė į Pabradę, kur mokyklose dar surenkamos klasės, kuriose ugdymas vyksta rusų kalba, ir ten surenkama daugiausia 2 proc. organizacijos narių (rusų klasių mokytojų) pajamų mokesčio, o surinktos lėšos skiriamos Pabradės mokyklos rusų klasėms remontuoti, kanceliarinėms prekėms pirkti, išleistuvėms, rugsėjo 1 dienai skirtiems renginiams organizuoti. Ši rusų organizacija bendradarbiauja su Visagino rusų mokykla ir su veteranų sąjungomis (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba). Labiau bendradarbiaujama su Pabradėje esančia mokykla, nes, informanto teigimu, Švenčionyse „užgniaujama“ viskas, kas yra rusiška (pavyzdžiui, atsisakė priimti rusiškus vadovėlius, kuriais sušelpė Rusijos ambasada, taip pat mokytojai bijo eiti į gegužės 9 dienos minėjimą, vestis ten vaikus, kitaip nei Pabradėje) (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Sentikių ir stačiatikių religinių bendruomenių tikslas – rūpintis išlikusiais maldos namais, telkti religines bendruomenes. Sentikių religinės bendruomenės atstovas Švenčionių rajone teigia, kad jų bendruomenė gana didelė, taip pat yra suburti sentikių taryba, kuri padeda tvarkyti visus finansinius, ūkinius bendruomenės klausimus, o dvasininkas savo ruožtu užsiima religiniais klausimais ir neturi jėkos finansiniams ir ūkiniams reikalams. Sakoma, kad per pastarąjį dešimtmetį pavyko suremontuoti maldos namus, aplinką:

<...> gal yra trauka, nes žmonės pamatė, kad kažkas vyksta. Malonu už dabar į tą cerkvę. Viskas pakasta, švaru, tvarkinga. Stogus pakelėm, kupk pakelėm. Visai kitas vaizdas dabar. Tai yra labai svarbu, bet daug kas prikla nuo bendruomenės galimybių <...> (interviu Nr. 24, vyko lietuvių kalba).

Teigiama, kad sentikiai per amžius išlaikė savo identitetą ir kultūrą pročius. Kalbėdamas apie sentikiams svarbias švenčiamas šventes, infor teigia, kad sentikių bendruomenei nėra labai svarbios valstybinės šventės jos ir nesukelia priešiškoumo:

<...> Tai pabendravus su bendruomene tų kažkokių švenčių... man atr kad tos valstybinės šventės tų kažkokių emocijų nesukelia. Man taip atrodo, kitoms skirtingai. Sunku pasakyti. Bet priešiškoumo toms šventėms irgi n Gal anksčiau dalis žmonių buvo, kurie kare dalyvavo. Gal tada tai jautė vėliau visas tas kažkaip išsilygino. Kažkaip sensta, sensta žmonės, išėta (interviu Nr. 24, vyko lietuvių kalba).

Savo ruožtu stačiatikių bendruomenės vidurio amžiaus lyderė Šve rajone teigė, kad stačiatikių bendruomenė yra daug didesnė nei oficialiai ruomenė užsiregistravusių žmonių – penkiasdešimt. Rūpinamasi didžiu čiatikių švenčiausios Trejybės cerkvės, pastatytos 19 amžiuje Švenčionių dokumentų sutvarkymu (t. y. archyvinių duomenų apie cerkvę surinkim savybės teisės dokumentų parengimu ir nuosavybės teisės atkūrimu etc.) ma, kad žmonės Švenčionių rajone bijo parodyti, kad jie tiki, o į maldos pradėta eiti tik tada, kai juos lankyti pradėjo valdžios atstovai:

<...> Žmonės bijo parodyti savo tikėjimą. <...> Pirmoji eilė čia dauguma k likų, antroji eilė čia yra taip, kad čia yra lenkų labai daug, jie irgi katalikai. Ar eilė kažkaip tai su valdžia – valdžia pradėjo vaikščioti ir žmonės pradėjo va čioti pasakui juos. Pavyzdžiui, aš anksčiau į cerkvę nevaikščiojau, niekur neve čiojau, aš gimiau sovietų laikais, aš buvau ateisti, jeigu atsimenat tokį dal man neegzistavo nei viena, nei kita <...> (interviu Nr. 21, vyko lietuvių kalb

Kalbėdami apie ryšius su istorine tėvyne – Rusija, tiek Šalčininkų, tie čionių bendruomenių (taip pat ir religinių) lyderiai teigia, kad ryšiai su yra daugiau kultūriniai, nors daugelio jų giminaičiai dar gyvena Rusijoje jie jau nebelanko ten jų, o tie, kurie norėjo grįžti į savo istorinę tėvynę, pa Lichuvai atgavus nepriklausomybę:

<...> giminaičiai. Draugu jau... visi išsivažinėjo ten... Giminaičiai pasiliko. Aš iš esmės taip galvoju: nuvažiuosiu su proanikiu, parodysiu jam Rusiją jis gi pasakys – seneli, tu kur mane atvežei? (juokiasi. – *Aur, pusiabū!*) Jo jau ruomonė susiformavo <...>. O ten nuveži, tai pasakys – ir tai Rusija. Tik s nos, kad ji didelė, o kad ji... štai... dar ir... nepaaiškinsi gi... jų rankos nesė (rus. – *y nax pyca ne žodžiam*)... smulkii miestų <...> (interviu nr. 39, vyko kalba).

Švenčionių, kaip ir Šalčininku, rajone pagrindinė rusų pasaulietinių organizacijų veikla – surengti gegužės 9 dienos minėjimą (ta proga kalbą dažniausiai pasako ir Rusijos ambasados atstovas), taip pat pagal galimybes sutvarkyti ir paminklus žuvusiems Antrajame pasauliniame kare (beje, Rusijos ambasada taip pat tuo užsiima ir skiria tam lėšų). Pavyzdžiui, Pabradės mokykloje rusų bendruomenė organizuoja koncertą, skirtą gegužės 9 dienos minėjimui, kur surenka pilna salė, nes ateina ir karo veteranai ir moksleivių tėvai, be to, ten pat organizuojamos Kalėdines šventės, pasikviečiamas ansamblis iš Visagino. Švenčionių mokykloje rusų liaudies tradicijų būrelyje mokomasi liaudies dainų, tradicijų, pasirengiama rusų kalbos olimpiadoms, statomi spektakliai, vykstama į ekskursijas, naujameitinius spektaklius Vilniuje, taip pat švenčiamos ir religinės šventių, stačiatikių šventės (Kalėdos ir Velykos), nors ir teigiama, kad vaikų besimokančių rusų kalba mažėja, o ir būreliui skirtamų valandų skaičius taip pat (interviu nr. 5, vyko rusų kalba).

Remiantis interviu duomenimis galima teigti, kad rusų bendruomenių veikla nesulaukia didelio dėmesio miesto bendruomenės kontekste, taip pat pripažįstama, kad nyksta rusų kultūra, mažėja ir galimybių bei noro mokytis mokyklose rusų kalba. Kitą nepalankią tendenciją atstovaujančios partijos (LLRA), rusams atstovaujantis (RA) nebendradarbiauja su apklaustomis rusų bendruomenėmis (taip pat ir religinėmis). Išsakyta kritika, kad politinė partija LRS ne tik nebendradarbiauja, bet ir neatstovauja jų ir apskritai visos Lietuvos rusų interesams. Pavyzdžiui, Švenčionyse ir Pabradoje yra ir LRS atstovų, tačiau, pasak vieno lyderio, ši partija visiškai neatstovauja Lietuvos rusų interesams, jis nenorintis nei už juos balsuoti, nei už juos agituoti, kadangi jiems nerūpi jų problemos, ir net šios partijos nariai rinkimus laimi būdami kitų partijų sąrašuose (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Vienintelis stiprus rusus, nepaisant jų kartos, telkiantis veiksnys – Antrojo pasaulinio karo atmintis ir Sovietų Sąjungos pergalė, pergalė prieš fašizmą. Pavyzdžiui, vyresnio amžiaus sentikių bendruomenės Švenčionyse lyderis sako, kad sentikiams Lietuvoje istorinėje atmintyje Antrojo pasaulinio karo pabaiga ir jos minėjimas gegužės 9 dieną yra labai svarbus įvykis, nes daugelis jų bendruomenės narių patys dalyvavo kare:

<...> Tai gegužės 9 dieną susitrenka, aišku, važiuoja į kapines, čia tokios yra... Aišku, susitrenka, bet jų ne daug. Na, o mano šeimoje tėvai yra svarbu. <...> Jiems svarbu ta pergalė, svarbu, kad pasibaigtų karas. Esminis dalykas jiems, kad pasibaigtų karas. Esmė yra tame. Tai čia tokia šventė <...> (interviu nr. 24, vyko lietuvių kalba).

Kalbėdami apie jaunąją kartą, rusų bendruomenių atstovai sutartinai liudija, kad jaunosios kartos ryšys (ypač tu, kurie gimė Lietuvoje ir baigė mokyklą lietuvių kalba) su Rusija yra nutrūkęs, nebent dar domimasi Rusijos kultūra. Mano-

ma, kad jaunimui Rusija tapo nebesvarbi ir kuo žmogus vyresnis, tuo s tam tikri sentimentai Rusijai:

<...> Na, žinote, jeigu kalbant, tai gal ypač jaunesniems ir nesvarbu, bet resniems, nors jie ir gimę Lietuvoje, bet Rusija, sakysim, yra kažkas šilto, kaž vėduje yra šilto. Nors jie skaito, kad paliko Rusiją... bet tas, sakysim, yra išl jaunesniems ta Rusija... na, jau viskas keičiasi ir jiems tai nėra... Sakysim, žmogus vyresnis, tuo ta Rusija jėms yra, reiškia kažką daugiau negu jau niems. Jaunesniems ta Rusija nėra taip kad būtų kažkas tokio <...> (inte: nr. 24, vyko lietuvių kalba).

Vienintelis būdas, kaip Švenčionių rajone jaunesnius mokinius, besičius mokykloje rusų kalba, bando supažindinti su jų istorine tėvyne – kursijų „Aukšiniu Rusijos žiedu“, organizavimas, taip pat supažindinti savo istorinės tėvynės liaudies kultūra (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba; Nr. 5, vyko rusų kalba).

Manoma, kad taip atsitinka ir dėl to, kad šeimose vis mažiau pasapie Rusiją, o iširus Sovietų Sąjungai, Rusijoje vis mažiau apsilankoma, teigiama, kad Rusija nesirūpina savo tėvynainiais, ir šį argumentą iliustrimto Rusijos Federacijoje tevyvynaičių įstatymo kal kuriomis nuostatomi kurias, norint gauti Rusijos pilietybę, sugrįžus turi pragyventi Rusijoje pmetus, taip pat jis orientuotas į jaunas ir darbingas žmones, ir yra apribotai, į kuriuos tu gali sugrįžti:

<...> na jeigu štai, aš gi susiformavau sovietiniais laikais, na kalbėkim taip. <...> todėl man, žinoma, svarbu, kad aš, pavyzdžiui, rusas. Aš nesu kad aš jaučiu už nugaros ten kažką tai. Ji jau seniai mūsų atsisakė. Velg politikų priemonių. Jie kaip įvedė tą sėslių (rus. – *acedalija*) įstatymą <...> N 5 metus turia pragyventi ten, kad gaučiau Rusijos pilietybę ir taip toliau. <...> važiuosiu ten, 5 metus ten murkdytis (rus. – *stukamoc*). aš jau nė gėmina nieko ir negausiu, pilietybės, tai reiškia, kad ir teisų jokių neturiu. Nors tarnavau Rusijai, ir kraują ten... na taip, aš priemiau Lietuvos pilietybę... š pilietybę... jeigu galima pakeisti, sąžinės nepakeisi <...> (interviu Nr. 39, vyko rusų kalba).

Rusų savanoriškų organizacijų lyderiai, kitaip nei lenkų, nereikė p nimo Lietuvos vykdoma etnine politika, etninių mažumų nelygyvertė I Lietuvos visuomenėje, buvo išsakytas tik nusivylimas dėl rusų kalbos vaikų nemoro mokytis gimtąja kalba ir apskritai mažėjančiomis mok rusų kalba bei savotišku „užgraužimu“ to, kas rusiška (pažymima, k vos istorinės atminties politikoje bandoma „ištrinti“ įvairių laikotarpiu istorijos asmenybes, faktus) (interviu Nr. 5, vyko rusų kalba; interviu vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 24, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. rusų kalba).

Lenkų organizacijos

Tiek Šalčininkų, tiek Švenčionių rajonuose veikia įvairios lenkų organizacijos, įkurtos prieš Lietuvai paskelbiant nepriklausomybę. Vieną iš Švenčionių rajone esančių lenkų organizacijų, pasak jos lyderio, paskatino įsteigti moras juridikai įteisinti šios organizacijos veiklą ir tokiu būdu gauti šiai mažumai skiriamą tiek Lenkijos, tiek Lietuvos finansavimą (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Daugiausia apklaustųjų lenkų savanoriškų organizacijų, kaip ir baltarusių bei rusų, tirtose vietovėse užsima kultūrine veikla. Lenkų savanoriškos organizacijos inicijuoja ir vykdo įvairius renginius (šventes, minėjimai, paminklų (atstatymas, koncertai, parodos, pasirodymai, religinio pobūdžio renginiai, festivalai, sporto varžybos, bėgimo maratonai, vasaros stovykloms vaikams, užsiėmimai suaugusiems ir vaikams, jaunimui etc.) (interviu Nr. 2, vyko rusų kalba; interviu Nr. 8, vyko rusų kalba; interviu Nr. 10, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 19, vyko rusų kalba; interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 23, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 29, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 34, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 36, vyko rusų kalba; interviu Nr. 37, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 38, vyko lietuvių kalba)⁸. Daugelio lenkų organizacijų veikla susijusi su vietos, miesto, rajono lenkų bendruomenėmis, nors teigiama, kad jų renginiuose dalyvauja ir kitų etninių grupių atstovai. Informantų teigimu, organizacijų rengiami minėjimai, šventės, kiti įvairūs renginiai vyksta valstybine kalba, tačiau, atsižvelgiant į daugiaumą auditoriją, į šventės (pavyzdžiui, vykstančios kultūros centre) repertuarą įtraukiama ir lenkų, ir rusų, ir lietuvių daina, taip pat vokiečių karietiškos muzikos (anglų kalba). Kita vertus, pripažįstama, kad kai kurie lenkų savanoriškų organizacijų renginiai vedami ne lietuvių, o lenkų kalba (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba).

Apklausiami organizacijų, orientuotų į jaunimo auditoriją, lyderiai teigė, kad jų veikla skirta platesnei auditorijai, ji vyksta ne tik tiriamuose miestuose, bet ir tarptautiniu lygmeniu, kadangi dalyvaujama ES programose, tarptautiniuose projektuose (pavyzdžiui, tarpkultūrinio jaunimo dialogo skatinimas, mainai; dalyvavimas tarptautiniuose jaunimo projektuose, konferencijose, forumuose ir susitikimuose, seminaruose ir mokymuose; bendradarbiavimas su užsienyje esančiomis organizacijomis, dalyvavimas tarptautinėse programose (pavyzdžiui, *Leader*) (interviu Nr. 37, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 38, vyko lietuvių kalba).

Kultūrinę lenkų organizacijų veiklą sąlygoja ir tai, kad daugelis tokių savanoriškų organizacijų yra ansambliai (estradiniai ir folkloriniai), liaudies ir populiarių šokių kolektyvai, susikūrę arba įkurti prie Kultūros centro arba šiam

⁸ Apie įvairius renginius informacija skelbiama ir Šalčininkų rajono savivaldybės kultūros centro, Šalčininkų bei Švenčionių rajonų savivaldybių, taip pat Lietuvos lenkų sąjungos interneto puslapiuose.

centrai pavaldžiuosiuose kultūros namuose bei klubuose⁹, taip pat mokė lenkų dėstomąja kalba. Taigi šios organizacijos (taip pat ir finansiniu¹⁰ p priklausomos ir nuo vietos valdžios (savivaldybių) bei mokyklos administracijos) Pasak vienos informantės, daugelis lenkų ansamblių buvo įkurti Lietuvos nepriklausomybės, kadangi atsirado poreikis kalbėti lenkų kalba, ir ti ir išlaikyti savo kultūrą. Kita vertus, pažymima, kad jaunimas, kuri si mokyklose lenkų kalba, tokio didelio poreikio dalyvauti lenkiškų ar veikloje, kitaip nei vyresnio amžiaus žmonės, kurie neturi daug progų į savo kultūrą ir kalbėti lenkų kalba, neturi (interviu Nr. 29, vyko lietuvių kalba).

Organizacijos mini svarbias Lenkijai istorines datas, valstybines švenkijos nepriklausomybės dieną, Konstitucijos dieną, jamžinamos svarbi ties vietos (pavyzdžiui, lenkų kareivių, žuvusių 1919–1920 m., kapai) (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba; interviu Nr. 19, vyko rusų kalba; interviu Nr. 23, vyko rusų kalba). Tačiau nepamiršama šio krašto istorija ir svarbios atminties dalies susipina su Lenkijos istorija ir iškilomis istorinėmis asmenybėmis: džiui, kaip lenkamis svarbi istorinės atminties vieta Švenčionių rajone Zalavas, kur vaikystėje gyveno Juzefas Pilsudskis.

<...> Zalave buvo dvaras, didelis, taip, vienuolika tūkstančių hektarų žemių, paskui, kaip sudėgė, tai išvažiavo į Vilnių, o gimtinę dabar stovi aži aptvertas toj vietoj, kur stovėjo jo lova. Nu, ir mes ten pasodinom daug g pasodinom daug ažuolų ir stelos tokios <...> nu, tai mes važinėjam ten r sodint gelės, iš Vilniaus atvažiuoja studentai, padeda žolę tą pjaus <...> La sąjunga nupirko keturis hektarus žemės, ir mes dabar jau... <...> Tvarkom i šeiminkai mes. <...> Taip taip, dabar ruošiam planą bendrą, kad ten sta kokia. <...> Planuojam, taip, taip, taip, muziejų, taip, mes renkasi čia, med, ta renkasi <...> (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba).

⁹ Šalčininkų savivaldybės kultūros centrai priklauso 13 įvairiose vietovėse (taip skintuose tirti) esančių kultūros namų bei klubų.

¹⁰ Pagrindiniai paminti lenkų savanoriškų organizacijų finansavimo šaltiniai – ta įkurtos organizacijos arba fondai (*Stowarzyszenie „Wspólnota Polska“* (Lenkijos bendruomenės organizacija) *Pamięć Wiat / Męczeństwo* (Taryba išaugoti mūšiai ir kankinimų atmintis), *Fundacja Polaków na Wschodzie*) (Lenkų rytuose nemimo fondas), taip pat Lenkijos konsulas, K teigiama, kad palyginus ankstesnę ir šiuo metu gaunamą paramą, ji yra smarkiai sur naukrepia remti lenkus kitose, ne ES šalyse (interviu Nr. 8, vyko rusų kalba).

Kiti smulkiesni finansavimo šaltiniai – kaip ir kitų etninių grupių organizacij procentual narių pajamų mokesčio, kai kur narystės mokesčio, taip pat privačių remė jaunimą orientuotos organizacijos pamėtinė ir ES fondų lėšas, gaunamas krepiančis projektais. Labai retai lenkų pilietinių organizacijų atstovai minėjo (beje, kaip ir bal rusų), kad kreiptasi paramos į Lietuvos valstybę (Lietuvos kultūros ministeriją, tuo metu etninių mažumų klausimus). Kai kurių organizacijų atstovai net nežinojo apie tokias i informantai pabrėžė, kad kol dar veikė Tautinių mažumų ir šėiėvijs departamentas, k paramos į šią organizaciją, tačiau dabar nematantys galimybės gauti paramą savo tautos veiklai plėtoti.

Tyrimo duomenimis, lenkų pilietinių organizacijų veikla daugiausia skirta organizuoti įvairius renginius, kurie propaguoja lenkų etninę kultūrą, kalbą ir Lenkijos istoriją, tačiau kai kurių folklorinių ansamblių repertuare taip pat atspindi (arba bandoma atspindėti) ne tik lenkiškosios kultūros, bet ir lokalias, regionines kultūros bruožai, jos specifika (dainuojamos Vilnijos krašto dainos) (interviu Nr. 29, vyko LLRA, bet ir su tuose rajonuose esančiomis mokyklomis, tik su politine partija LLRA, bet ir su tuose rajonuose esančiomis mokyklomis, kuriose ugdoma lenkų kalba. Lenkų savanoriškos organizacijos, kitaip nei baltarusių ir rusų organizacijos, glaudžiai ne tik bendradarbiauja, bet ir iš dalies derina savo veiklas tarpusavyje, taip pat organizacijos lyderiai ir nariai susitinka (dažnai Zalave, Vilniaus lenkų kultūros namuose) įvairių švenčių progomis (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Vienas lyderių mini, kad švenčionėliuose statomi lenkų namai, kurių statybą finansuoja Lenkijos organizacija „Wspólnota Polska“, bus ta vieta, kur įsikurs arba susirinks įvairios lenkų organizacijos (tik pilietinės, tiek politinės):

<-> Kur susitikti, pakalbėti. Kokį nors koncertą. Kokią nors problemą išspręsti. Mes va čia nusipirkom žemės. Lenkų sąjunga. Lenkija finansuoja šiuos namus. Lenkija. Na štai. <-> Lietuvos lenkų sąjungos, ir Asociacija, ir Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Kaip būstinė, ofisas. Pagrindinis ofisas bus <-> (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Apibendrinant interviu su lenkų organizacijų lyderiais duomenis pabrėžiama etniškumo, savo tautybės ir jos viešo deklaravimo, kultūros išlaikymo svarba, tačiau akcentuojamas ir pilietinis tapatumas bei lojalumas Lietuvos valstybei. Įdomu pažymėti, kad Mykolo Romerio mokslininkų atliktame lenkų tautinės mažumos identiteto Lietuvoje tyrime teigiama, jog Šalčininkų rajono respondentams labai svarbus arba gana svarbus savęs pristatymas kaip „Lietuvos pilietis“, je taip pat dažniau (42,9 proc.) save identifikuoja kaip „lenką, gyvenantį Lietuvoje“ (Kazėnas, Jakubauskas, Gažauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014: 81). Tokia savidentifikacija autorių grindžiama tuo, kad kitaip nei „periferijoje“/Vilniuje didesnė lenkų kultūros (objektų) įtaka, o „periferijoje“ didesnė politinė administracijos įtaka, be to, ryškesnis lokalus tapatumas iš dalies gali būti nulėmtas iš centro sklindančios globalizacijos neigimu (Kazėnas, Jakubauskas, Gažauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014: 81).

Aplausus lenkų savanoriškų organizacijų lyderius galima daryti išvadą, kad lenkų, kitaip nei baltarusių ir rusų, etninės grupės identitetas yra politizuotas tuo požiūriu, jog etnis identitetas konstruojamas atsižvelgiant į valstybės vykdomą politiką etninių mažumų atžvilgiu ir iš dalies formuojasi gynybinės pozicijos kontekste įtraukiant į šį turinį ir įvairias patirtas bei patiriamas šios politikos pasekmes. B. Simonas ir B. Klandermanas politizuotą kolektyvinį identitetą apibrėžia kaip kolektyvinio identiteto formą, kuri motyvuoja grupės narių

politinį aktyvumą (Simon 2011: 137–157; Simon, Klanderman 2001: 32) kitaip nei kitų etninių grupių (baltarusių, rusų) Pietryčių Lietuvoje, kodėl identiteto politizavimą patvirtina ir ankstesni Lietuvos lenkų identitetai jantys tyrimai. Pavyzdžiui, studijoje apie Lietuvos lenkų etninės grupės ir politinį identitetą atskleista, kad Lietuvos lenkų politiniame identitete pasipriešinimo identitetas (prieš etninę daugumą), didesnis dėmesys Lietuvos lenkų rinkimų akcijai ir „protesto“ balsai prieš Lietuvos valstietiką (Kazėnas, Jakubauskas, Gažauskaitė, Kacevičius, Visockaitė 2014; neseno straipsnio autoriai teigia, kad lenkai („gyventojai, turintys lenkų tautą“) Vilniaus rajone „siekia išsaugoti savo silpnas pozicijas vietos F balsuodami už Lietuvos lenkų rinkimų akciją, nes rinkėjų aktyvumas la ne išaugo (Ubarevičienė, Burneika, van Ham 2015: 235). Taip pat ir šio autorė atskleidė stiprius lenkų etninės grupės politinio ir pilietinio daryšius, kurie stiprina jų bendruomenės narių pasitikėjimą ne tik LLR/stovų veikla savivaldybėje, bet ir šios partijos veikla nacionaliniu bei tarptautiniu lygmeniu (Frejute-Rakauskienė 2015a: 152–153). Lenkų etninių identiteto politizavimą stiprina ir politinis kontekstas – valstietikų etninė politika, informantų teigimu mažas dėmesys Pietryčių rajonų gyventojams. Čia formuojasi ir politizuojasi lenkų identitetas, o tai ištruktūdyti formuoti lenkų (ypač vyresnės kartos) pilietiniam identitetui Rakauskienė 2015a: 152–153). Tyrime dalyvavę informantai labiausiai pasitenkinimą dėl lenkų etninės grupės situacijos, susiklosčiusios daug Svietimo įstatymo 2011 m. priimtų pataisų, papildinusių pamokų skaičių kalba mokyklose etninių mažumų mokomosiomis kalbomis ir suvėbaigiamajai lietuvių kalbos egzaminą mokyklose etninių mažumų ir liekomosiomis kalbomis. Aplausteji organizacijų atstovai ir lyderiai keaktualius klausimus, tokius kaip *Tautinių mažumų įstatymo* nebuvimasinti dvikalbiai gatvių užrašai¹¹. Tokios valstybės vykdomos politikos

¹¹ Lauko tyrimo laikotarpiu valstybės vykdoma etninė politika (tautinių mažumų priėmimo svarstymai, lenkiškų asmenvardžių rašybos, vietovardžių rašybos lenkų valstybinės kalbos klausimai, taip pat kaip ir dvišaliai Lietuvos-Lenkijos klausimai) aptarinėjama viešajame diskurse ir ypač žiniasklaidoje (Frejute-Rakauskienė 2015c). G prieda, jog taip atsitiko ir dėl to, kad LLRA 2012–2014 m. su kitomis politinėmis priklausė valdančiąja koalicija ir tautinių mažumų politika tapo svarbia politinės dalimi. Iim žiniasklaidoje buvo aptarinėjamas dvikalbių gatvės užrašų klausimas rajone, kadangi buvo rengiama į teismo sprendimus skirti baudas Šalčininkų ad vadovui ir Vilniaus rajono savivaldybės administracijos direktorei už anksesnių teismo nukabinis gatvių užrašų kėlėles lenkų kalba nevykdymą. LLRA atstovaujantis po piktnis teismo sprendimu skirti pinigų baudą ir vadino šį teismo sprendimą pobli Rakauskienė 2015c). Pavyzdžiui, žr. straipsnius šia tema: Šalčininkų administracijos B. Daškevičius sumokėjo... 2014; Šalčininkų administracijos direktorius B. Daškevičius 2014; Dėl dvikalbių... 2014; Lenkijos... 2014; Surgutanov 2014.

tik lenkų grupės atstovai yra matomi kaip vieninteliai galintys atstovauti lenkų gyvenančių Pietryčių Lietuvoje, interesams politiniame lauke tiek nacionaliniame tiek tarptautiniame kontekste. Teigiama, kad iš jokios kitos Lietuvos politinės partijos nesulaukia tokio Lietuvos politikų dėmesio ir interesų atstovavimo kaip iš LLRA ir jai atstovaujančių politikų. Šios turimos nuostatos ir nuoskaudos (ypač vyresniųjų gyventojų) iš dalies gali trukdyti formuoti Lietuvos lenkų pilietiniam identitetui.

Kita vertus, apklaustųjų lenkų organizacijų lyderių nuomonė apie etniškumą, etninius konfliktus ir etninio pagrindu įkurtas partijas ne visada sutampa. Vienų lenkų organizacijų lyderiai, dažnai vyresni ir tie, kurie yra ir lenkams atstovaujanti politinės partijos nariai, teigia, kad šiame regione (Pietryčių Lietuvoje) sugyvena įvairių tautybių gyventojai: baltarusiai, lenkai, rusai bei lietuviai ir jokių konfliktų etninio pagrindu kasdieniame gyvenime nekyla, etninę įtampą dirbtinai kursto Lietuvos politikų pasisakymai, transliuojami viešajame diskurse (žiniasklaidoje):

...> Paprasta liaudis, kurie nėra politiškai, jie priima visas tautas: rusus, lenkus ir taip toliau. Pats baisiausias dalykas tas, kas duota politikų. ...> va šios pinkles kaip tik persiduoda nuo politinės arenos ir žmonės jas priima su tokiu susierzinimu: kažkoks tai lenkas arba kažkoks tai rusas ...> (interviu Nr. 8, vyko rusų kalba).

Kita jauna informantė, nepriklausanti LLRA, teigė priešingai: Pietryčių Lietuvos gyventojai yra supriešinti tarpusavyje etninio pagrindu, o pati lenkų bendruomenė Pietryčių Lietuvoje yra gana susiskaldžiusi ir dėl to kalta lenkams atstovaujanti politinė partija ir politikai, kurie manipuliuoja etnine politika ir šio krašto gyventojais:

...> lenkai spaudžia lenkus. Čia ir yra esmė. Biju konkurencijos, bijo kito kito atstovo... kurie galbūt palankiau žiūrėtų į įvairius dialogus ir gyvenimą. ...> Buvo įrankis tikrai didžiulis, kuris tikrai ne metus ir ne du, buvo juo manipuluojama ir visas tas mūsų kraštas... ir todėl yra tas pasipriešinimas, visiškai. ...> Ypatinai tie, kurie nesusię, tai tasos ir spaudžia. Turi būti visi vieningi, o jeigu yra tokie, kurie kitiškai mažo, tai tie yra spaudžiami. Tarkim, blokuojami projektai. Taip. Pavyzdžiui, projektai yra su Ukraina. Na, o lenkų partija visai kitaip, kaip nekvesta, negu pati Lenkija, palaiko Rusijos poziciją ...> (interviu Nr. 38, vyko lietuvių kalba).

Lenkų bendruomenės lyderis, LLRA narys ir politikas savivaldos lygmeniu Švenčionių rajone, kalbedamas apie Lietuvos vykdomą etninę politiką ir viešuosius užrašus etninių mažumų kalbomis, sako, kad tarptautinės organizacijos gana tautinių mažumų teisę kabinti lenkėles etninių mažumų kalbomis:

...> yra įstatymas, yra Jungtinių Tautų Organizacija. Yra, kuri lyg ir gina tą tautą, jeigu čia daugiau nei dešimt procentų gyvena mažumų, daugiau negu dešimt procentų, tai gyvenamajame punkte turi jau pakabinti šiai tą lentelę. Ji juk niekam netrukdo (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Pabrėžiamas ir lenkų lokalus identitetas bei gilios istorinės šaknys ši gijone, taip pat etninės mažumos statusas, kuris ir suteikia teisę į dvikaltį rašus. Taigi informantas tokią Lietuvos politikų vykdomą etninę politiką nacionalizmo kursymu:

...> Mes pragyvenę čia tūkstantmečius. Aš suprantu, kai nuvažiuoju, vyzdžiu, emigruoju, tai yra įstatymas apie migrantus. Kuris įiems nelaid pavyzdžiui, tas tautines mažumas, migrantus, padaryti tas lenkėles. Ir je šlandien gyvenom tūkstantmečiais čia, ir Šalčininkuos, Vilniaus rajone, Šalčinonų rajone, aš manau, kad tai... Be reikalo daro šitau, kaip sakoma, pytikitai tautas, tautą ...> O dabar jie patys lietuviai kelia šį klausimą, klaus apie nacionalizmą ...> (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Švenčionių rajone esančios organizacijos vyresnio amžiaus lyderės ir ne, mažame mieste, kokiame gyvena, niekam netrukdo lenkiškai kalbarventojai, lenkėles lenkų kalba bei kai kur kabančios Lenkijos vėlavos. Te kad žmonės jautriai reaguoja į pranešimus žiniasklaidoje, Lietuvos politisakymus, kuriuose, manoma, juodinami Lietuvoje gyvenantys lenkai atstovaujanti politinės partijos lyderis. Nesuprantama, kodėl Lietuvoje džiames lenkų teisės kalbėti jų gimtąja kalba:

...> Labai reaguoja. Reaguoja visur, reaguoja. ...> Kodėl pergyvena, ka aš turiu viską daryti, ką man liepia? Jeigu aš čia gimiau, čia gyvenu, čia mir Niekas nelaukia. Ir dabar dar kažkokie sunkumai, ten ne taip šneki, ne i kalbi, ne tokią išraišką padarei, nu, negerai čia Lietuva daro. Blogai. Vis suprantu žmonės, susirenka ir protingi žmonės, lietuviai gerbia lenką, len gerbia lietuvį. ...> Niekada lenkas nebus lietuviu ir niekada lietuvius nebus ku. Nu, jis gali mokėt šnekėt, vis tiek jis galvoja, jis meldžiasi, jis kuria kažke idėją, savo, savo kalba ...> (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba).

Kristina Šliavaite savo straipsnyje teigia, kad Pietryčių Lietuvoje vītventojai jautriai reaguoja į tam tikras išskylančias etnines įtampas ir dažn telkia įvairias komunikacijos praktikas siekdami kurti daugiakultūrę be menę ir teškodami bendrumo, o šios praktikos neretai yra atsakas vy politikai bei tam tikrų politikų interesams, sąlygojamiems tam tikrų so grupių interesų (Šliavaite 2015: 44).

Lietuvoje pasigendama ir tautinių mažumų įstatymo, kuris reglam tautinių mažumų teises, taip pat vyresnio amžiaus informantas stebis buvo uždarytas Tautinių mažumų departamentas¹², ir ar tai reiktų s kaip nesirūpinimą ketvirtadialiu Lietuvos gyventojų, kurie yra tautinių mų atstovai:

¹² Tuo metu, kai vyko lauko tyrimas, Tautinių mažumų departamentas dar Departamentas po uždarymo (reorganizavimo) 2010 m. vėl pradėjo vykdyti savo veiklą liepos 1 d.

<...> Na, kaip šiandien žiūrėti į šią „Lietuva lietuviams“. Tai, o mes kas išsina? Kas mes tokie? Mes gi tikstantmečiai šia gyvenome. Tai atskirkite mus, jeigu mes nereikalingi. <...> ir lenkas Lietuvoje, ar tu jau tikrai lenkas. Pas mus jau nėra tos dalies Lietuvos, jam nebeteikia. Tik lietuviams. Na taip išsina <...> (interviu Nr. 19, vyko rusų kalba).

Kalbėdama apie lenkus Pietryčių Lietuvoje, viena jauna savanoriškos organizacijos lyderė Šalčininkų rajone teigė, kad šio regiono gyventojai neturi tokio glaudaus ryšio su savo istorine tėvyne Lenkija, kadangi nesidomi Lenkijos politinėmis aktualijomis, nežiūri Lenkijos televizijos kanalų, o žiūri Rusijos televizijos kanalus ir šių kanalų produkcija daro įtaką jų pažiūroms, je palaiko Rusijos vykdomą politiką. Jos nuomone, taip atsilinka dėl to, kad daugelis gyventojų yra gavę išsilavinimą rusų kalba:

<...> Jaunimas dabar kitaip žiūri, bet mokyklose politikų įtaka didžiulė. <...> Taip. Tose mokyklose yra sudėtinga kažką kalbėti, nes kažkaip į dialogą su jais jelti sunku, netgi man. Ten yra, kaip pasakyti, vos ne raudonas rajonas. Labai sudėtinga situacija <...> (interviu Nr. 38, vyko lietuvių kalba).

Savotišką ne tik pačių Pietryčių Lietuvos gyventojų atotrūkį nuo savo istorinės tėvyinės, bet ir pačios Lenkijos gyventojų savo tėvynainių „nepažinojimą“ iliustruoja ir Švenčionių rajone gyvenančios lenkų organizacijos lyderės pasakojimas apie jos pažįstamų lenkų nenorą važiuoti į savo istorinę tėvynę Lenkiją dėl jiems ten prilipdytos „ruso“ etiketės:

<...> nieko nepadarysi, tu iš Lietuvos nepabėgsi niekur, niekas niekur ne-laukia, kaip sako, ten „Lenkijoje tai jau prims“. Pas mane Lenkijoje daug giminių, tai viena giminė iš čia, jau įnai. <...> Nu, ir kai išvažiavo, tai iškart ten davė rusų kalbą, ir ta rusų kalba vedė visą laiką, nu, tai įnai mirė, nuvažiavom mes į laidotuves, tai tik eini gatvėse: „Nu va, rusai atvažiavo ruską šiandien laidot.“ Kunigas, stumų kunigas, įnai ten ištekėjo, pagimde du vaikus ir gyvenom va gražiai, visą dagyveno vis tiek ir mirė ruska. (Jaukiasi.) Nu, tai čia žinot, kaip: ir vaikams tiems nepatogu. Kaip emblema kažkokią nešioja – rusai. Nei mes rusais tais buvom, nei nieko, bet <...> (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba).

Tai patvirtina ir kitos Šalčininkų rajono lenkų organizacijos lyderė, kuri baigė mokslus Varšuvoje, o grįžusi į Lietuvą ir toliau palaikė ryšius su Lenkijos organizacijomis, sukurtais tėvynainiams remti, ir bendrauja su politikais iš Lenkijos. Ji teigia, kad sunku Lenkijoje gyvenantiems lenkams paaiškinti, kas jie tokie, iš kur jie atvyko į Lietuvą ir kodėl jie moka lenkų kalbą (interviu Nr. 8, vyko rusų kalba). Taip pat manoma, kad Lietuvoje lenkų vaikai mažai mokomi savo istorinės tėvyinės Lenkijos istorijos (interviu Nr. 22, vyko lietuvių kalba).

Apibendrinimai ir išvados

Apibendrinant kokybinio tyrimo duomenis galima teigti, kad etninė žmonių mobilizacija Šalčininkų ir Švenčionių rajonuose vyksta skirtingai, ir savanoriškų organizacijų skaičius šiuose rajonuose. Lenkų savanoriškų organizacijų skaičius iš dalies priklauso ir nuo tiriamų miestų, esančių skirtinguose rajonuose, gyventojų etninės sudėties. Ten, kur dominuoja lenkų tautybės gyventojai, o kartu rajono savivaldybės taryboje ir lenkams atstovaujantis nės partijos LLRA nariai, vyrauja ir šios etninės grupės savanoriškos organizacijos. Pavyzdžiui, lenkų savanoriškų organizacijos Šalčininkų rajone ygyvybingos, neretai jos bendradarbiaavimo ryšiais glaudžiai susijusios su partija LLRA, o apklaustųjų savanoriškų organizacijų lyderiai yra šios partijos nariai. O Švenčionių rajone lenkai ir jų organizacijos nėra tokios aktyvios. Patvirtina ir apklaustieji rusų ir baltarusių organizacijų lyderiai. Šalčininkų ir Švenčionių rajonuose baltarusių bei rusų organizacijų, religinių bendruomenių nėra daug. Kitaip nei LLRA, rusams atstovaujantis politinės partijos nėra darbiauja su apklaustomis rusų savanoriškoms organizacijomis (taip pat ginėmis bendruomenėmis), priešingai, išsakyta kritika, kad LRS ne tik radarbiauja, bet ir neatstovauja jų ir apskritai visos Lietuvos rusų interesams.

Remiantis gautais tyrimo duomenimis, lenkų savanoriškų organizacijų lyderiai, kitaip nei rusų ir baltarusių, daro didžiausią įtaką lenkų identifikavimui ir lenkų bendruomenės mobilizavimui. Lenkų organizacijų pabrėžia etniškumo, savo tautybės ir jos viešo ir laisvo deklaravimo, kultūrinio ir propagavimo, kalbos išlaikymo ir viešo kalbėjimo svarbą. Kitais lyderiais akcentuoja ir lojalumą Lietuvos valstybei (valstybinių švenčių mirtoriškos žinių svarbą).

Galima sakyti, kad taip atsitinka ne tik dėl finansavimo ir dėmesio, o mo iš istorinės tėvyinės Lenkijos (kitaip nei baltarusių ir rusų, lenkų organizacijoms pagrindiniai finansavimo šaltiniai „ateina“ iš kilmės valstybės per fondus Lenkijoje tėvynainiams kitose šalyse remti), bet ir dėl Šalčininkų rajono valdybės taryboje daugiausia vietų užimančios politinės partijos LLRA, organizacijų lyderiai yra šios partijos nariai, ji neretai gali daryti palankius sprendimus bei iš dalies palankiau perskirstyti finansus vietos organizacijoms ir tokiu būdu lenkų etninės grupės, bendruomenės por kultūrai skirti daugiau dėmesio. Organizacijų finansavimo klausimai g ne tik jų aktyvumą, bet ir iš dalies būti veiksniumi, lemiančiu etninių mažganizacijų veiklą. Pavyzdžiui, lenkų etninės grupės organizacijų atveju i tėvynės finansų pritraukimas ir nepritraukiama parama iš Lietuvos valdalties lemia šių organizacijų veiklos turinį, motyvus, kurie formuoja šitų fondų nuostatas ir turimus ekonominius išpareigojimus. Šie išel

skiriami ne tik įvairioms kultūrinėms veikloms (daugiausia), bet ir lenkų bendruomenės Pietryčių Lietuvoje (ypač besimokančiųjų mokyklose lenkų mokymą ja kalba) gerovei. Taip pat lenkų, kitaip nei baltarusių ir rusų, bendruomenės mobilizavimui ir identiteto konstravimui kolektyviniame lygmenyje organizacijų lyderiai pasiitelkia istorinį periodą, kai Pietryčių Lietuvos regiono teritoriją priklausė Lenkijai, taip pat Lenkijos istoriją, tačiau įtraukiami ir lokalias krašto istorijos bruožai. Reikia pabrėžti, kad lenkų savanoriškų organizacijų lyderių požiūris į etninę bendruomenę ir konstruojamas kolektyvinio identiteto turinys skiriasi. Lyderių pozicija išsiskiria kalbant apie LLRA vaidmenį ir vykdomą politiką, kadangi vieni palaiko politinę partiją LLRA ir jos politinę programą, o kiti – ne. Tokiu būdu daugelio jų tiek kolektyvinis, tiek individualus identitetas yra politizuotas, jie taip pat yra aktyvūs šios partijos nariai. Lenkų organizacijų lyderiai tapatinasi ir labai akcentuoja vietovės, kurioje gyvena, svarbą, taip pat nuolat pabrėžiamos jų (lenkų) kaip autochtonų pozicijos (giles istorinės šaknys) šiame regione, neretai pažymima, kad tik dėl valstybių sienų kaitos jie atsidūrė kitos valstybės teritorijoje. Kita vertus, paaiškėjo, kad tie, kurie yra LLRA nariai (paprastai vyresnio amžiaus lyderiai), turi stipresnį etninį ir lokalią identitetą, o kiti – ne. LLRA nariai (paprastai jaunesni lyderiai), dominuoja pilietinis identitetas, tapatinimasis su Lietuvos valstybe. Savo tyrimuose antropologas D. Daukšas, tyrinėjęs Lietuvos lenkų identitetą, taip pat atskleidė amžiaus veiksnį konstruojant etninį ir pilietinius identitetus. Savo straipsnyje „Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstravimas ribinėse zonose“ pažymėjo, kad Lietuvos lenkų santykis su Lietuvos valstybe vertinamas nevienprasmiai ir priklauso nuo informantų amžiaus, kai vyresnės kartos atstovai, gimę tuomet, kai Vilniaus kraštas priklausė Lenkijai, „kvestionuoja priklausymą Lietuvos valstybei ir priklausymą lenkų nacijai grindžia savo gyvenimu ribinėse zonose“, o jaunesni informantai, „gimę Sovietų sąjungoje ar nepriklausomoje Lietuvoje, savo santykį su Lietuva aptaria remdamiesi pilietybės kriterijumi“ (Daukšas 2012: 189). Taip pat straipsnyje „Paribio identitetai: Punsko ir Šalčininkų atvejai“ sakoma, kad jauno amžiaus lenkai Šalčininkuose „mato save tam tikroje tarpinėje būsenoje, kadangi suvokia save tiek kaip šalies piliečius, tačiau dažnai save identifikuoja, kaip šio krašto gyventojus, besiskiriančius ir nuo kilmės ir nuo gyvenamos valstybės gyventojų“ (Daukšas 2014a: 103).

Skirtingai nei lenkai, tiek Šalčininkų, tiek Švenčionių rajonuose esančių baltarusių savanoriškų organizacijų, bendruomenių lyderiai teigė, kad baltarusiai ir jų etnis identitetas neretai viešai nedeclaruojamas (pavyzdžiui, viešai nesi-tapatinama su baltarusių etnine grupe, viešai nekalbama baltarusių kalba). Tokiu būdu ir baltarusiškų savanoriškų organizacijų veikla nepritraukia didelės baltarusių auditorijos, organizacijų renginiai daugiau uždari nei vieši platesnei bendruomenei. Baltarusių organizacijų lyderiai įvardija keltis iššūkius, metamus

baltarusių etniniam identitetui, – tai „iškilusi“ siena su jų kilmės valstybe, džiūsi ryšius su istorine tėvyne (daugeliu atvejų ir gimtine); Baltarusijos bū-nių politika (nėra numatyta galimybės kreiptis paramos savanoriškų orga-nizacijų projektams); stipraus Lietuvos baltarusių bendruomenės lyderio nebi-organizacijų susiskaldymas; taip pat ir bendruomenių narių (baltarusių) i-cija asimiliuotis (nebekalbama ir neberorinama vaikus išmokyti kalbėti bal-kai). Apklausti baltarusių organizacijų lyderiai, nors etniškumas jėm-bus, jie yra gimę Baltarusijoje, moka ir kartais kalba baltarusiškai, tačiau pilietinį identitetą, tapatinasi su valstybe, kurioje gyvena, jų vaikai gerai i-vešę į Lietuvos visuomenę. Kita vertus, ryškus ir lokalus identitetas, sus-mas ir tapatinimasis su vieta, kurioje gyvena, tiek Šalčininkų vienu atve-Švenčionių kitu atveju rajonais.

Rusų savanoriškų organizacijų veikla, tiek jų itaka rusų gyventojų id-formavimui (kaip ir baltarusių atveju) nežymi, kaip pripažįsta šių orga-lyderiai, nes nesulaukia didelio dėmesio miesto bendruomenės kontekste žįstama, kad nyksta rusų kultūra, mažėja ne tik galimybių, bet ir noro i-mokyklose rusų kalba, rusų etnis identitetas ir jų gimtoji kalba nebė-svarbi rusams, o ypač jaunajai jų kartai, kitaip nei lenkų, kurie didžiuoju-etniškumu, kalba ir viešai tai deklaruoja. Minima ir tai, kad miršta An-pasauliniame kare dalyvavusieji ir kariavusieji, tad nebeliko kam minėti i-9 dienos. Vyrauja ir nusivylimas susiskaldžiusia rusų bendruomenė, tai-politinėmis rusams atstovaujantiomis partijomis, kurios, manoma, neatė-rusų interesams. Rusų etninės bendruomenės, jų savanoriškų organizaci-jir sąsajos su savo istorine tėvyne (kaip ir jų bendruomenių lyderių ryš;-sajos yra labiau kultūriniai, daugelis ten nebesilanko, nors ir joje gyven-gimnaičiai. Vienintelis stiprus visas įvairialypes rusų bendruomenes (p-tines ir religines) ir amžiaus grupes telkiantis veiksnys yra Antrojo pa-karo pabaigos istorinės atminties kultūra. Vieno lyderio nuomone, Rus-rūpina savo tėvynainiais, nors yra Rusijos Federacijos priimtas tėvynaini-mas, kuris įvardijamas kaip nepalankus norintiems grįžti gyventi į Rusiją organizacijų lyderiai labiau tapatinasi su gyvenamąja vieta, miestu, kuri-vena, nei su visa Lietuva, tačiau nebesitapatina su savo istorine tėvyne. Į-tus, pabrėžiam ir pilietinio bei politinio lojalumo Lietuvos valstybei svar-t savanoriškų organizacijų, taip pat ir religinių bendruomenių lyderiams mas yra svarbus, nors jo viešai ir nedeclaruoja, tačiau jie neretai kasd-gyvenime kalba rusų kalba. Daugelio lyderių (ypač lenkų) turimas lokal-titetas (ryškesnis tapatinimasis su vieta ir regionu) gali būti siejamas si-teto konstravimo specifika pasienyje, kadangi vykstant istoriniams pro-keičiantis valstybių sienoms ir jų riboms, o kartu ir politinėms santvarko-atsvara pilietiniam arba etniniam identitetui susiformavo lokalus arba re-

identitetas, šio regiono įvairiaučius gyventojus labiau saistantis su gyvenama vieta arba regionu teritoriniu ir genealoginiu pagrindu. Apibendrinant kokybinių interviu metu gautus duomenis galima teigti, kad remiantis I. M. Young klasifikacija, kuri pilietinėmis organizacijomis apibrėžia organizacijas, kurių veikla yra skirta kaimynystės, miesto, šalies ar net pasaulio gyvenimui pagerinti arba patobulinti, o privačiomis apibrėžia organizacijas, kurių veikla daugiau individualistinė ir teikianti naudą jų nariams (Young 2000: 160–162), galima sakyti, kad dauguma tiek ir baltarusių, tiek ir lenkų, tiek ir rusų savanoriškų organizacijų yra labiau privačios nei pilietinės, nes jų veikla ir pobūdis daugiau orientuojasi į vietos etninių grupių bendruomenes arba tik į vietos bendruomenes apskritai.

Literatūra

- Aleksandravičius Egidijus. 2013. Apleistas daržas, *Bernardinai.lt* 04 15. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-04-15-egidijus-aleksandravičius-apleistas-daržas/99161>> [žiūrėta 2016 07 11].
- Balžekeienė Alstė, Lapienienė Audronė, Merkys Gediminas, Telešienė Audronė. 2008. Daugiakultūrinio ir daugiakalbio ugdymo prielaidos bei problemos etniškai mišriame regione, *Etniško studijos* 1–2: 146–171.
- Barth Fredrik. 1969. Introduction, Barth F. (ed.). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*: 9–38. Bergen, Oslo: Universitetsforlaget, London: George Allen & Unwin.
- Brubaker Rogers. 2006. *Ethnicity without Groups*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Brubaker Rogers, Cooper Frederick. 2000. Beyond “Identity”, *Theory and Society* 29: 1–47.
- Brubaker Rogers, Loveman Mara, Stamatov Peter. 2004. Ethnicity as Cognition, *Theory and Society* 33: 31–64.
- Chung Angie Y. 2005. ‘Politics without the Politics’: The Evolving Political Cultures of Ethnic Non-Profits in Koreatown, Los Angeles, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(5): 911–929.
- Čiubrinskas Vytiš, Daukšas Darius, Kuznecovienė Jolanta, Labanauskas Liutauras, Taliūnaitė Meilutė. 2014. *Transnacionalizmas ir nacionalinio identiteto fragmentacija*. Vytauto Didžiojo Universitetas: Versus aureus.
- Daukšas Darius. 2008. Pasaulyje tapatybė: Šalčininkų lenkų etninio/nacionalinio tapatumo trajektorijos, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 8(17): 53–68.
- Daukšas Darius. 2012. Lietuvos lenkai: etninio ir pilietinio identiteto konstatavimas ribinėse zonose, *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 12(21): 167–192.
- Daukšas Darius. 2014a. Paribio identitetai: Punsko ir Šalčininkų Etniško studijos 2: 89–106.
- Daukšas Darius. 2014b. Teritorija, valstybė, nacija, Čiubrinskas Vytišas Darius, Kuznecovienė Jolanta, Labanauskas Liutauras, Taliūnaitė Transnacionalizmas ir nacionalinio identiteto fragmentacija: 21–29. Vytauto I Universitetas: Versus aureus.
- Del dvikalbių lenkelių valdyminei teks pakloti 6 tūkst. lt. 2014, *Delfi* <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/del-dvikalbiu-lenteliu-vald-tek-pakloti-6-tukst-lt.d?id=64478162>> [žiūrėta 2016 09 26].
- Fennema Meindert, Tillie Jean. 2001. Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups, *Connections* 24(1): 26–41.
- Frejūtė-Rakauskienė Monika. 2015a. Lenkų etninės grupės pilietinio vimo aspektai Pietryčių Lietuvoje, *Filosofija. Sociologija* 26(2): 146–154.
- Frejūtė-Rakauskienė Monika. 2015b. The Role of Voluntary Organisations in Constructing the Common Identity and Mobilising of Polish Communities in Southeastern Lithuania, *Polish Political Science Review* 3(1): 17–34.
- Frejūtė-Rakauskienė Monika. 2015c. Etninių grupių, imigrantų ir žmonių reprezentacija Lietuvos interneto dienraščiuose, Lietuvos žmonių centras (sud.). *Nuomonės raiška Lietuvos internetinėje erdvėje: žmogaus tika ir teisinė praktika*: 39–51. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių centras.
- Frejūtė-Rakauskienė Monika, Marcinkevičius Andrius, Šliavaiteina, Šutinienė Irena. 2013. Etniško ir identiteto tyrimų kryptys socialiniuose moksluose ir jų taikymas tiriant pietryčių Lietuvos etninius procesus, *Etniško studijos* 2: 13–48. Vilnius: In Flexum.
- Frejūtė-Rakauskienė Monika, Šliavaiteina Kristina. 2012. Rusai, lenkai ir lietuviai: lokalaus, regioninio ir europinio identiteto sąsajos, *Etniško studijos* 1–2: 126–144.
- Gaučas Petras. 2004. *Etnologinė Rytų Lietuvos gyventojų raida: XV–XVI amžiai – 1939 m.: istorinė-geografinė analizė*. Vilnius: Informastra.
- Hansen Holey E., Hesli Vicki L. 2009. National Identity: Civic, Ethnic, and Atomised Individuals, *Europe-Asia Studies* 61(1): 1–28.
- Hogan-Brun Gabrielle, Ramonienė Meilutė. 2005. Perspectives on Lithuanian Attitudes and Use in Lithuania’s Multilingual Setting, *Journal of Multicultural Development* 26(5): 425–441.
- Hogan-Brun Gabrielle, Ramonienė Meilutė, Grumadienė Laima. 2005. Language Situation in Lithuania, *Journal of Baltic Studies* 36(3): 345–370.
- Young Iris Marion. 2000. *Inclusion and Democracy*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Yuval-Davis Nira. 2006. Belonging and the Politics of Belonging, *Postcolonial Studies* 40(3): 197–214.

- Kalnius Petras. 1998. *Etniniai procesai Pietryčių Lietuvoje XX a. antrąjį pusėje*. Vilnius: Žara.
- Kamuseła Tomasz. 2013. Germanization, Polonization, and Russification in the Partitioned Lands of Poland-Lithuania, *Nationalities Papers: The Journal of Nationalism and Ethnicity* 41(5): 815–838.
- Kazenas Gediminas, Jakubauskas Adas, Gaižauskaitė Inga, Kacevičius Romualdas, Visočkaitė Asta. 2014. *Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje identiteto tyrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Korzeniewska Katarzyna. 2013. „Vietinis“ (tutejszy) lenkas, katalikas: Pietryčių Lietuvos gyventojų religinė-etninė tapatybė (tyrimas Dieveniškėse, Kernavėse, Turgeliuose), *Etniškojo studijos* 2: 149–179.
- Kultūros centro meno kolektyvai. *Švenčionių miesto kultūros centras*. <http://www.svencionys.lt/lt/vencioniu_miesto_kulturos_centras/1281> [žiūrėta 2016a 07 11].
- Kultūros centro meno kolektyvai. *Pabrailės miesto kultūros centras*. <http://www.svencionys.lt/lt/Pabrades_miesto_kulturos_centras_7721> [žiūrėta 2016b 07 11].
- Lenkijos parlamentari atveža nubaustam šalininkų lenkui pinigų. 2014. *Delfi.lt* 02. 06. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lenkijos-parlamentarai-atveza-nubaustam-salincinku-lenkui-pinigu.d?id=63942702>> [žiūrėta 2016 09 26].
- Matulionis Arvydas, Beresnevičiūtė Vaida, Leončikas Tadas, Frejūtė-Rakauskienė Monika, Šliavaitė Kristina, Štutnienė Irena, Žilinskaitė Viktorija, Heinrich Hans-Georg, Alekseeva Olga. 2011. *The Polish Minority in Lithuania*. Contextual and Empirical Reports on Ethnic Minorities in Central and Eastern Europe. EC, European Research Area. <https://www.abdn.ac.uk/socsci/documents/8_The_Polish_Minority_in_Lithuania.pdf> [žiūrėta 2015 08 28].
- Meno kolektyvai. *Salcininkų rajono savivaldybės kultūros centras*. <<http://www.salcininku.kultura.lt/lt/kulturos-centras/meno-kolektyvai>> [žiūrėta 2016 07 11].
- Merkys Gediminas, Balčiūnas Sigitas, Balžekienė Aistė, Lapienienė Audronė, Pauliukaitė Žemyna, Telšienė Audronė. 2006. *Mokymosi pritaikymas Vilniaus rajono gyventojams*. Kaunas. <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Mokymosi_prieinamumas_Vilniaus_rajono_gyventojams.pdf> [žiūrėta 2016 09 27].
- Miestų gyventojai pagal tautybę 2011. *Oficialiosios statistikos portalas*. <<http://osp.stat.gov.lt/2011-m.-surasymas>> [žiūrėta 2016 07 12].
- Nikiforova Basia. 2010. Transforming Processes in Eastern and Central Europe. Transforming Borders Functions in the Lithuanian-Polish-Belarusian Borderland, *LIMES: Cultural Regionalistics* 3(2): 124–132.
- Nikšzentaitis Alvydas. 2011. Simbolinis daugiakultūro miesto užvaldymas, Nikšzentaitis A. (sud.). *Novo Besarabiucius. Vytauto Didžiojo iki Molotovo ir Ribentropo Atminimo ir atminimo kultūrą transformacijos XX–XXI amžiuje*: 285–296. Vilnius: LII leidykla.
- NVO narės Šalčininkų rajone, *Nezyriausybinių organizacijų informacijos ir pabrailės centro*. <<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/nvo-duomeniu-baze/salcininku-rajonas/psl-1-20/>> [žiūrėta 2016 07 11].
- NVO narės Švenčionių rajone, *Nezyriausybinių organizacijų informacijos ir pabrailės centro*. <<http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/nvo-duomeniu-baze/svencioniu-rajonas/psl-1-20/>> [žiūrėta 2016 07 11].
- Ore Tracy E. 2011. *The Social Construction of Difference and Inequality Class, Gender and Sexuality*. New York: McGraw-Hill.
- Órkény Antal, Székelyi Mária. 2015. Constructing Border Ethnic Identities along the Frontier of Central and Eastern Europe, *Identities: Global Studies in Culture and Power* 23(6): 667–685.
- Pecoud Antoine. 2010. What is Ethnic in an Ethnic Economy?, *Inter Review of Sociology* 20(1): 59–76.
- Penn Elizabeth Maggic. 2008. Citizenship versus Ethnicity: The Role of National Identity Choice, *The Journal of Politics* 70(4): 1–18.
- Sadowski Andrzej. 2008. II. National identity. The Process of the construction of the National Identities on the Polish-Lithuanian-Belarusian land, *LIMES: Cultural Regionalistics* 1(1): 46–54.
- Sanders Jimmy M. 2002. Ethnic Boundaries and Identity in Plural Societies, *Annual Review of Sociology* 28: 327–357.
- Shulman Stephen. 2002. Challenging the Civic/Ethnic and West/East binaries in the Study of Nationalism, *Comparative Political Studies* 35(5): 55–70.
- Simon Bernd. 2011. Collective Identity and Political Engagement, A: Simon Bernd. *Identity and Participation in Culturally Diverse Societies. A Multinational Perspective*: 137–157. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Simon Bernd, Klandermans Bert. 2001. Politicized Collective Identity and Psychological Analysis, *American Psychologist* 56(4): 319–331.
- Sirutavičius Vladas. 2013. Etniškojo politizacija Lietuvoje: lenkų miestų judėjimas, Sąjūdis ir Lietuvos valdžios politika 1988 m. – 1990 m. I tomas, *Etniškojo studijos* 2: 13–48.
- Stravinskienė Vitalija. 2010. Tarpiniai lenkų ir lietuvių santykiai Pietryčių Lietuvoje 1953–1959 m., *Istorija* 1(77): 42–51.
- Stravinskienė Vitalija. 2011. Lenkų švietimas Rytų ir Pietryčių Lietuvoje 1944 m. antra pusė – 1947 m., *Istorija* 2(82): 14–23.
- Stravinskienė Vitalija. 2012. Rytų ir Pietryčių Lietuvos lenkų mokyklų 1947–1959 m., *Lietuvos istorijos metraštis* 2011, 1: 81–95.
- Surgutarov Andrius. 2014. V. Tomasevskis: Lietuvoje yra pažeistos žmogaus teisės, *lt3.lt* 01. 10. <<http://www.tv3.lt/naujiena/770633/v-toma-surgutarovas-lygtas-uzprieina-uzprieina-uzprieina>> [žiūrėta 2016 09 26].
- Šalčininkų administracijos direktorius B. Daskevičius apmokėjo kas lėteles. 2014. *Delfi.lt* 05. 08. <<http://www.delfi.lt/news/daily/li-salcininku-administracijos-direktorius-b-daskevicius-apmokejo-lenteles.d?id=64734037>> [žiūrėta 2016 09 26].

Šalčininkų administracijos direktorius B. Daškevičius sumokėjo daugiau kaip 47 tūkst. Litų baudą už dvikalbes lenteles. 2014. *15min.lt* 05 08. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/salcininku-administracijos-direktorius-boleslovas-daskevicius-sumokejo-bauda-uz-dvikalbes-lenteles-56-425064>> [žiūrėta 2016 09 26].

Šalčininkų rajono savivaldybė. <<http://www.salcininkai.lt/>> [žiūrėta 2016 07 11].

Šliavaitė Kristina. 2015. Kalba, tapatumas ir tarpininiai santykiai Pietryčių Lietuvoje: daugiakultūriškumo patirtys ir iššūkiai kasdieniuose kontekstuose. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 15(24): 27–51.

Svenčionių rajono savivaldybė. <<http://www.svencionys.lt/index.php?47959727>> [žiūrėta 2016 07 11].

Trimakas Ramūnas. 2013. Post mortem Romanui Voinickiui. *Bernardinai.lt* 03 07. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-03-07-ramunas-trimakas-post-mortem-romanui-voinickiui/96883>> [žiūrėta 2016 07 11].

Ubarevičienė Rūta, Burmeika Donatas, van Ham Maarten. 2015. Ethno-Political Effects of Suburbanization in the Vilnius Urban Region: An Analysis of Voting Behavior. *Journal of Baltic Studies* 46(2): 217–242.

Zimmer Oliver. 2003. Boundary Mechanisms and Symbolic Resources: Towards a Process-oriented Approach to National Identity. *Nations and Nationalism* 9(2): 173–193.

Zinkevičius Zigmantas. 1993. *Rytų Lietuva praityje ir dabar*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Zviržekė Palakūnė na Litoje. <<http://zp.lt/>> [žiūrėta 2016 07 11].

Žiliukaitė Rūta. 2006. Ką renkames – laisvę telktis ar likti nuosalyje?. Žiliukaitė Rūta, Ramonaitė Ainė, Nevinskaitė Laima, Beresnevičiūtė Vida, Vinogradnaitė Inga. *Neatrasa galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*: 20–42. Vilnius: Versus aureus.

Žiliukaitė Rūta, Ramonaitė Ainė, Nevinskaitė Laima, Beresnevičiūtė Vida, Vinogradnaitė Inga. 2006. *Neatrasa galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis*. Vilnius: Versus aureus.

Wilson Thomas M., Hastings Donnan (eds.). 2000. *Border Identities: Nation and State at International Frontiers*. Cambridge: University Press.

Wimmer Andreas. 2008. The Making and Unmaking of Ethnic Boundaries: A Multilevel Process Theory. *American Journal of Sociology* 113(4): 970–1022.

Матулович Арвидас Виртлилюс, Фрелюте-Ракаускаене Моника, Шлявайте Кристина. 2013. Между локальной и европейской идентичностью: анализ этнических групп (русские, поляки, белорусы) в Литве. *Восток: Социальные Наук* 1(16): 18–42.

Civic Mobilization of Ethnic Groups in Southeastern Lithuania: Belarusian, Polish and Russian Voluntary Organizations

Monika Frėjūtė-Rakauskienė

Summary

The article analyzes Belarusian, Polish, and Russian voluntary organizations in the Šalčininkai and Švenčionys districts and the mobilization of ethnic groups since these organizations are perceived as a channel for the civil and political mobilization of these ethnic groups. The leaders of such organizations are perceived as actors of individual ethnic identity who partly influence the mobilization of ethnic groups, the activities of voluntary organizations and content of ethnic and civic identities, and the relationship with the country of residence with the country of origin.

The article is based on 39 semi-structured interviews, mostly with the leaders of voluntary organizations in Eišiškės, Pabradė, Šalčininkai, Švenčionėliai. It analyzes how leaders of different organizations structure the goals of their organizations and the community; what means to them to the activities of the organizations; the differences between the attitudes of leaders or representatives of different ethnic organizations and the local communities and their mobilization policies. Polish, and Russian ethnic communities and their mobilization policies are analyzed in relation to the Lithuanian state and its ethnic policy and to the contacts and cooperation with the state of origin and its compatriots abroad, their organizations, and their communities. The cities where the research was performed are near the Lithuanian-Belarusian border. Therefore, the impact of the border on ethnic identity formation and transformation is also examined. Field research was carried out from July to June 2014. The leaders of different voluntary organizations were interviewed as those of artistic groups (folk and pop ensembles or dance groups) and municipalities' cultural centers as well as associations, established organizations (e.g., children's song and dance ensembles, folk clubs). Leaders and representatives of voluntary organizations from different generations (the young generation [17–30], the middle generation [31–50], and the older generation [50 or more]) were interviewed; interviews included both men and women. Interviews were carried out in the context of the project 'Minorities in Southeastern Lithuania: Ethnic, Civic, Regional and Local Identities' executed by the Lithuanian Social Research Centre Institute for Studies and was funded by the Research Council of Lithuania (contract number VAT - 50/2012). In Eišiškės, Pabradė, and Šalčininkai the Polish ethnic

is dominant, and Lithuanians make up a minority of the population, while in Švenčionys and Švenčionėliai, Lithuanians comprise the majority of the population. The Polish and Russian ethnic groups comprise 17.3 percent of the total population in Švenčionys, and in Švenčionėliai Poles comprise 14.6 percent and Russians 8.6 per cent of the total population (Table 1) (Miestų... 2016). This research presented in the article applied a constructivist approach to ethnicity and the identity acquisition processes (Brubaker, Cooper 2000; Brubaker, Loveman, Stamatov 2004; Barth 1969; Sanders 2002, etc.). The research has been based on the studies of researchers of identity who accept the constructivist paradigm and emphasize the importance of identity contextualization and identity construction in analyzing it and ask questions about how and in which ways the country's policy, different social institutions, and political interest groups form a collective identity or identity at the individual level (Wimmer 2008; Penn 2008; Ore 2011, etc.). The article also focuses on the role of leaders of voluntary ethnic minority organizations in mobilizing the ethnic community, creating ethnic voluntary organizations, and carrying out various activities, which bring together the community and draw boundaries between ethnic groups and communities (Yuval-Davis 2006; Brubaker 2006). The qualitative research data shows that ethnic minority mobilization in the Šalčininkai and Švenčionys districts, as well as the number of voluntary organizations in these areas, differs. The greater numbers of Polish voluntary organizations partly depend on the ethnic composition of the population in the cities located in different districts. For example, Polish voluntary organizations in the Šalčininkai District are very active, and they often closely cooperate and are linked to the political party Electoral Action of Poles in Lithuania (EAPL), and leaders of the voluntary organizations are often members of this party. Meanwhile, in the Švenčionys District (except Pabradė), Poles and their organizations are not so active, which is confirmed by the Belarusian and Russian organization leaders.

Belarusian and Russian voluntary organizations and religious communities in the Šalčininkai and Švenčionys districts are not numerous. Unlike the EAPL party, political parties representing the Russian ethnic minority do not cooperate with the surveyed voluntary Russian organizations, and the informants expressed criticism about the Lithuanian Russians Union (LRS) because it does not cooperate and does not represent the interests of Russians in Lithuania. According to the research data, Polish voluntary organizations and their leaders, unlike Russian and Belarusian ones, have the greatest impact on Polish identity formation and Polish community mobilization. Leaders of Polish organizations emphasize ethnicity and its free public declaration, the maintenance and promotion of their culture, and language and the importance of public speaking in Polish language. On the other hand, the leaders emphasized loyalty to the Lithuanian state through the celebration of national holidays and the importance of knowledge

about Lithuanian history. It could be stated that this happens not only because of funding and attention of the Polish state to its nationals abroad (different Belarusian and Russian organizations, the main sources of funding for organizations come from Poland through funds and other institutions shared to support Polish compatriots in other countries) but also because of the EAPL party. Since most seats in the municipal council belong to the Šalčininkai District, the most seats in the Polish organizations are in this party, they might accept a favorable decision and partly favor a distribution of finances for local Polish organizations and thus pay more attention to the Polish ethnic group, their community's needs, and culture. The attention of the finances from Poland and failure to attract support from the Lithuanian state could shape the activities of these organizations, which are formed according to the provisions and economic commitments of such funds. These resources are allocated not only to different cultural activities (for the most part also for the well-being of the Polish community in southeastern Lithuania, especially those who attend schools with Polish language instruction), but also for Polish organizations (unlike Belarusian and Russian organizations) which highlight Polish history and the historical period when the southeastern part of Lithuania belonged to Poland, and include local and regional histories in community mobilization and the construction of collective identity. It should be emphasized that the approach to the ethnic community and construction of the content of collective identity by leaders of Polish voluntary organizations differs. Their position differs when they speak about the EAPL party and its role and policies – some of them support the EAPL party political program, while others do not. Therefore, the collective memory of individual identity of many of them is politicized. It was observed that who are members of the EAPL party (usually older leaders) have stronger and local identities, and those who are not members of the EAPL party (younger leaders) have a civic identity and identify themselves more with the Lithuanian state. Unlike the Poles, leaders of Belarusian voluntary organizations in the Šalčininkai and Švenčionys districts said that the Belarusian ethnic group often is not publicly declared (i.e., they do not identify with the Belarusian group and do not speak the Belarusian language publicly). Thus, Belarusian voluntary organizations do not attract a large audience among Belarusians events or activities of these organizations are more closed than open. Belarusian organizations' leaders identify several challenges for Belarusian ethnic groups at the border with Belarus, which complicates relations with the historic Lithuanian state. The Belarusian state's policy towards nationals abroad, which does not foresee the possibility for voluntary organizations to apply for support projects; the absence of strong community leaders for Lithuanian Bel-

the fragmentation of the organizations; and community members' tendency to assimilate (Belarusians in Lithuania do not speak Belarusian language and generally do not want to teach their children to speak Belarusian). The interviewed Belarusian leaders, despite the fact that their ethnicity is important for them, that they were born in Belarus, and that they sometimes speak Belarusian language, also have a civic identity, identify themselves with the state they live in, and have children who are well integrated into Lithuanian society. On the other hand, the local identity and identification with the place they live (the Šalčininkų and Švenčionių districts) prevail. Russian voluntary organizations' activities as well as their influence on the Russian population with regards to identity formation (as in the case of Belarusian organizations) is negligible, as recognized by the leaders of these organizations, since they do not receive much attention in the community. It is recognized that Russian culture is becoming blurred; the opportunities and the desire to learn in schools with Russian language instruction is decreasing; and Russian ethnic identity and their native language is not as important to Russians, particularly for the younger generation, unlike the Poles, who are proud of their ethnicity and language and publicly declare it. Disappointment in the fragmented Russian community, including the political parties representing Russians in Lithuania, which is considered to misrepresent the interests of Russians, prevails. The Russian ethnic community and voluntary organizations' links with Russia (as well as their community leaders' links) are more cultural, and few visit Russia, where they may have distant relatives. The only strong factor unifying leaders of Russian voluntary organizations (of both secular and religious types and various age groups) is the culture of the historical memory of the Second World War. Most organizations' leaders identify themselves more with place of residence, the city in which they live, rather than with the whole of Lithuania. However, they do not identify with Russia. On the other hand, they highlight the importance of civic and political loyalty to the Lithuanian state. For the leaders of Russian voluntary organizations, ethnicity is an important factor; even though they do not declare it publicly, they often speak Russian in everyday life. The prevailing local identity (pronounced identification with the place and the region) of many interviewed leaders (especially Polish) may be associated with the specifics of identity construction near the border regions. The historical processes that occurred when the change in borders and boundaries, and hence political orders, took place may influence the formation of local or regional identity based on territory and genealogy as a counterweight to civil or ethnic identity.

Gautis 2016 m. balandžio mėn.

Kultūriškumas sovietmečio Lietuvoje: kultūros namai ir Bažnyčia. Gižų atvejis

Vidmantas Vyšniauskas

Šiame straipsnyje keliamas klausimas, kokios kultūriškumo savybės buvo formuojamos institucijų ir kokios realiai egzistavo Gižų gyv. sovietmečiu. Straipsnyje analizuojamos kultūros namų ir Šv. Anta viečio bendruomenės, kurios buvo puoselėjamos skirtingos kultūros sampratos. Kultūros namuose egzistavo „modernaus“, „pasauliškai atelį susitelkusio“ ir „socializminą kuriančio žmogaus“ įvaizdis. Į bendruomenėje stiprią įtaką darė nuo tarpukario Lietuvos laikų pasaulėžiūra ir tradicijos, krikščioniškos vertybės. Skirtingos kultūros sampratos turėjo įtakos glūželiams apsisprendžiant, kurios bendruomenės veikloje dalyvauti. Straipsnyje aptartami veiksniai, lėmę žmonių atidumą įsitraukti į šių bendruomenių veiklą. Darbe pateikta medžiaga geriau suprasti sovietinėje visuomenėje egzistavusias kultūriškum

Cultural identities that were constructed by institutions during the period and those which existed on their own in Gižai (Lithuania) are discussed in this article. The Gižai culture house community and the St. Anna Parish community had different notions of cultural identity in the modern, secular, future-oriented, socialism-building period represented in the culture house. The parish community preserved its period values, in which Christian morality took central place. The article shows, based on different notions, the inhabitants of Gižai decided how, based on different notions, the inhabitants of Gižai decided how they wanted to belong and also provides a better understanding of how they adhered to the different cultures that existed in Soviet

Vidmantas Vyšniauskas, *Vytauto Didžiojo universitetas, Sociologinių mokslų katedra, Sociologijos katedra, Jonavos g. 66-303, LT-44197 Kaunas, vyšniauskasv@ymail.com*

Sovietiniu laikotarpiu valdantysis režimas kūrė santvarką, kuri ka skyrėsi nuo iki tol buvusios Lietuvos valstybės ir visuomenės sanda ni žmonės lengviau persiėmė ideologijos skleidžiamomis idėjomis apirizmo stątybą ir stengėsi tapti aktyviais visuomenės nariais, kuriančiais socialistinę Lietuvą. Kiti vadovavosi tarpukario Lietuvos pasaulėžiūra, išli

LIETUVOS ETNOLOGIJA: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos, 2016, 16(2)